

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BİR GRUP ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI VE FEDAKÂRLIK DOYUMLARININ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ali BALLI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Ali BALLI
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 16.07.2019
- SAYFA SAYISI** : 87
- TEZ DANIŞMANLARI** : Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN
- DİZİN TERİMLERİ** : Çocukluk Çağı Travmaları, Fedakarlık, Özgecilik
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu çalışmanın amacı bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumları arasında ilişki olup olmadığını saptamaya çalışmaktır. Bununla beraber sosyo-demografik bazı özelliklerin çocukluk çağı travmaları ve fedakarlık, özgecilik ile ilişkili olup olmadığının araştırılması da amaçlanmaktadır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Ali BALLI

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİR GRUP ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI VE FEDAKÂRLIK DOYUMLARININ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ali BALLİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ali BALLI

./ ./2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali BALLI 'nin “**Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Çocukluk Çağı Travmaları ve Fedakârlık doyumlarının arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / .... / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş: Çocukların ebeveynleri dahil olmak üzere kendilerine bakım veren kişilerce cinsel, fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin engellenmesine sebep olan ve ruhsal sağlığı negatif yönde etkileyen bilinçli davranışlar istismar olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ihmal olarak da görülebilmektedir. Çocukluk çağı travmalarının kişilik ve kimlik gelişiminde olumsuz etkileri olacağı bilinmektedir. Çocukluk çağı travmalarının yetişkinlik dönemlerinde etkilediği evlilik doyumu, cinsel doyum, iş doyumu gibi birçok faktör bulunmaktadır. Fedakarlık duygularının gelişiminde de çocukluk çağında yaşanan durumların etkisi olduğu bildirilmektedir.

Amaç: Yaptığımız araştırmada bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Araştırmanın evreni ve örneklemini İstanbul ilindeki bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören 300 öğrenciden meydana gelmektedir. Katılımcılara onam formu imzalatılmıştır. Örneklem seçimi basit-tesadüfi örneklem modeli ile seçilmiştir. Yapılan bu çalışmada kişisel bilgi formu, çocukluk çağı travmaları ölçeği ve özgecilik ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmada; bilinen rahatsızlığı olan katılımcıların çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu; duygusal istismar ve fiziksel istismar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Çocukluk çağı travmaları ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerin çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların özgecilik düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Aileden şiddet görenlerin özgecilik düzeyleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukluk çağı travmaları artıkça, özgecilik düzeyi artmaktadır. Duygusal istismar alt boyutu ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal istismar artıkça, özgecilik artmaktadır.

Sonuç: Bu çalışmanın sonuçlarına göre aileden şiddet görenlerin çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu, özgecilik düzeyi kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğu, aileden şiddet görenlerin özgecilik düzeyleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukluk çağı travmaları ve duygusal istismar artıkça, özgecilik düzeyinin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Fedakarlık, Özgecilik

ABSTRACT

Introduction: The behavior of children, including their parents, is defined as abusive behaviors that cause the prevention of their sexual, physical and mental development and affect the mental health negatively. Childhood trauma can also be seen as neglect. It is known that childhood traumas will have negative effects on personality and identity development. There are many factors such as marital satisfaction, sexual satisfaction and job satisfaction that are affected by childhood traumas in adulthood. It is also reported that there are effects of childhood situations in the development of feelings of sacrifice.

Aim: The aim to examine the relationship between childhood traumas and sacrifice satisfaction of a group of university students.

Method: The universe of the research consists of students from a foundation university in Istanbul. The sample of the study consists of 300 students studying in a foundation university in Istanbul. The consent form was signed for the participants. The sample selection was chosen with a simple-random sample model.

Findings: In this study; participants with known illness had higher childhood trauma; There is a significant difference between emotional abuse and physical abuse and gender variable. There is a significant difference between childhood trauma and family violence. It is observed that childhood traumas are higher in families. It is seen that there is a significant difference between altruism level and gender. It is observed that women get higher scores than men. It is seen that altruism levels of the family members are higher. As childhood traumas increase, altruism is increasing. A significant positive correlation was found between emotional abuse subscale and altruism. As emotional abuse increases, altruism is increasing.

Results: According to the results of this study, it is observed that childhood traumas are higher in families, altruism level is higher in females than males and altruism levels are higher in families. As child traumas and emotional abuse increased, altruism increased

Key Words: Childhood Traumas, Sacrifice, Altruism

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ	4
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.5. SAYILTIAR	5
1.6. SINIRLILIKLAR.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Çocukluk Çağı Travmaları.....	6
2.1.1. Çocukluk Çağı Travmaları Tarihçesi.....	9
2.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Türleri	11
2.1.2.1. Fiziksel İstismar/İhmal.....	11
2.1.2.2. Duygusal İstismar/İhmal.....	12
2.1.2.3. Cinsel İstismar	14
2.1.3. Çocukluk Çağı Travmaları Risk Faktörleri.....	16
2.1.3.1. Toplumsal Faktörler	16
2.1.3.2. Ailesel Faktörler	16
2.1.3.3. Kişisel Faktörler	16
2.1.4. Uzun Dönemde Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri	16
2.1.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi	20
2.1.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi	20
2.1.7. Çocukluk Çağı Travmaları ve Kuramlar	21
2.1.7.1. Psikiyatrik Model	21
2.1.7.2. Psikolojik Model	22

2.1.7.3. Sosyolojik Model	22
2.1.7.4. Ekolojik Model.....	23
2.1.7.5. Geçiş Modeli	23
2.1.7.6. Etkileşimsel Model	24
2.2. FEDAKARLIK	24
2.2.1. Fedakarlığı Etkileyen Faktörler.....	25
2.2.2. Psikanalitik Görüşe Göre Fedakarlık	34
2.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Fedakarlık	35
2.2.4. Fedakarlığın Temeli.....	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	37
3.1. ARAşTIRMANIN MODELİ	37
3.2. ARAşTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	37
3.3. ARAşTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	37
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	37
3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	37
3.3.3. Özgecilik Ölçeği.....	38
3.4. VERİ ANALİZİ.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	39
BULGULAR	39
BEşİNCİ BÖLÜM	59
TARİşMA VE YORUM	59
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	.

KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E. : Adı Geçen Eser

V.D. : Ve Diğerleri

Ç.Ç.T. : Çocukluk Çağı Travmaları

TABLolar LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 4.1. Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	39
Tablo 4.2 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri	42
Tablo 4.3 Özgecilik Ölçeği Betimsel İstatistikleri.....	42
Tablo 4.4 Örneklem Grubunun Bilinen Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	42
Tablo 4.5 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	44
Tablo 4.6 Örneklem Grubunun Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	47
Tablo 4.7 Örneklem Grubunun Kaza Veya Yaralanma Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.8 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	51
Tablo 4.9 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	51
Tablo 4.10 Örneklem Grubunun Aylık Gelir Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	52
Tablo 4.11 Örneklem Grubunun Aylık Gelir Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	55
Tablo 4.12 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarıyla Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 4.13 Çocukluk Çağı Travmalarının Ölçeğinin Özgecilik Ölçeğine Etkisi	57

EKLER LİSTESİ

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

EK-B: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

EK-C: Özgecilik Ölçeği

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ve fedakarlık doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Erken çocukluk döneminde yaşanan travmalar yetişkinlik döneminde bir uzantı olarak devam eder. Özellikle travma mağduru bireyler bu süreçte yeni şemalar oluşturur ve bunlar ilerleyen süreçlerinde hayatlarının bir parçası haline gelir. Bu çalışmamı gerçekleştirmemde, kıymetli vaktini ve bilgilerini benimle paylaşan, sabırla her soruma cevap vererek, tıkanığım her noktada bana çözüm önerisi sunan, ilerlemem için gereken bütün bilgilerini benimle paylaşan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ayten Erdoğan'a teşekkürü bir borç bilir ve şükranlarımı sunarım.

Bütün eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen, kıymetli annem Nuray Balli ve babam İhsan Balli'ye en içten minnet duygularımı sunarım. Bunların yanı sıra bu süreçte motivasyonumun düştüğü her an yanımda olan, desteklerini her zaman hissettiğim sevgili kardeşim Canan Balli'ye teşekkürü bir borç bilirim. Arka planda her zaman desteğini, samimiyetini ve güler yüzünü esirgemeyen çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuncay Barut'a teşekkürlerimi sunarım. Son olarak beni bu alana yönlendiren ve motivasyon kaynağım olan Arzu Soysal hocama minnet duygularımı sunarım.

GİRİŞ

Çocukların ebeveynleri dahil olmak üzere kendilerine bakım veren kişilerce cinsel, fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin engellenmesine sebep olan ve ruhsal sağlığı negatif yönde etkileyen bilinçli davranışlar istismar olarak tanımlanmaktadır.^{1 2} Kişiler arası ilişkilerde bireye daima kasti bir biçimde zarar verici davranışlar sergileyerek art niyetli tutumlara maruz bırakma durumuna istismar adı verilmektedir. Genel olarak 16 yaşını doldurmamış kişilere ithafen sürekli olarak toplumsal ve bireysel gelişimlerini engelleyen eylemlere çocuk örselenmesi kuramı denilmektedir.³ Çocuğa yönelik istismar kavramı çocuğa karşı gerçekleştirilen eylemlerin türü, sebepleri ve çocuk için etkileri doğrultusunda değıştiği düşünölen üç ana kısımda değlendirilmektedir. Bu üç temel boyut; duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar şeklinde sıralanmaktadır.

Bireyin çocukluk döneminde yaşamış olduğu travmalar birçok kültürde, etnik toplumda ve sosyal sınıflarda karşımıza çıkabilmektedir.⁴ Bu doğrultuda çocuklar aile içerisinde farkında olunmadan bireysel gelişimini olumsuz yönde etkileyen duygusal veya fiziksel istismara maruz kalabilmektedirler.⁵

Çocukluk dönemi travmalarından çocuk istismarı veya ihmali, ana-baba ya da bakıcı gibi bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişiler tarafından uygunsuz veya zarar verici olarak değlendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizlikler ve bunların sonucu çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesidir.^{6 7}

Çocukluktaki ihmal ve istismar yaşantıları genellikle birbirinden bağımsız olarak gözlenmemektedir. Çocukluktaki istismar yaşantıları çocuğun gelişimsel sürecini etkileyerek sonraki yıllarda bu yaşantıların tekrarlanması ihtimalini artırmaktadır.⁸

¹ Yasemin Karaman Kepenkçi, **Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali**, Katkı Pediatri Dergisi, 22, 2001, s.262-275.

² Ümit Murat Şahiner vd., **Tıbbi açıdan çocuk istismarı**, Katkı Pediatri Dergisi, 22, 2001, s.276-285.

³ Thomas Miller ve J. Veltkamp, *Clinical handbook of child abuse and neglect*, Maadison, Connecticut: International Universities Press Incorporated, 1996, s.43-87.

⁴ Nihal Bostancı vd., **Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi**, New/Yeni Symposium Journal, 44(2), 2006, s.100-106

⁵ Güven Bahar vd., **Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme**, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4(12), 2009, s.51-65.

⁶ Fatma İşil Bulut, **Genç anne ve çocuk istismarı**, Bizim Büro, Ankara, 1996, s.47-53

⁷ Yasemin Taner ve Bahar Gökler, **Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri**, Acta Medica, 35(2), 2004, s.82-86.

⁸ Sarah Font ve Lawrence Berger, **Child maltreatment and children's developmental trajectories in early to middle childhood**, Child Development, 86(2), 2015, s.536-556.

Çalışmalar, çocukluk çağındaki travmatik yaşantıların çoklu olarak görülmesinin yalnızca bir tür travmatik durumun görülmesine oranla daha olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.^{9 10} Hayatın ilk 5 yılında fiziksel ve cinsel tacize uğrayan çocuklarda uğramayanlara göre daha yüksek oranda içselleştirme belirtileri ortaya çıkmıştır.¹¹ Benzer şekilde, yetişkinlerle ileriye dönük olarak yapılan bir çalışmada çocukluğunda kötü muameleye maruz kalanların daha fazla depresyon ve kaygı belirtileri gösterdikleri, hayat boyu alkol problemi yaşama olasılıklarının arttığı belirtilmiştir.¹²

Prososyal davranış terimi psikologlar tarafından geliştirilmiş olup, bireyin diğer kişilere fayda sağlamak isteği doğrultusunda sergiledikleri davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu terim anti sosyal tutumun tersi olarak geliştirilmiştir. Bu terim başkalarına hizmet eden ve onların istekleri doğrultusunda ihtiyaçlarını gidermek amacı ile sergilenen davranışları kapsamaktadır. Buna karşın konuya ilişkin olarak bazı psikologlar bu davranışları 'yardım etme davranışı' olarak tanımlamaktadırlar.¹³ Sosyal çevresi adına yarar sağlaması için gerçekleştirilen bu davranışlar bir emre veya zorundallığa dayanmamakta ve geleneksel rollerden farklılık göstermektedir. Şekilsel nitelik taşımayan söz konusu bu davranış ve tutumlar fazladan rol davranışı olarak da nitelendirilmektedir.¹⁴ Diğerlerine fayda sağlama konusunda herhangi bir kötü düşünce içermeyen tüm bu davranışlar prososyal davranış olarak kabul edilmektedir. Bu tanımdan yola çıkılarak pozitif yöndeki birçok sosyo-kültürel davranışın özgeci olmadığı yargısına varılabilir.

Fedakar davranışları etkileyen etkenler adalet ve toplumsal eşitlik duygusudur. Haklılık ve kaynakların adil bölüşümü ilkesine göre, bir göreve eşit katkıda bulunmuş kişilerin ödülünden eşit miktarda pay almaları gerekmektedir. Eğer biri diğerinden daha fazla pay alırsa, ödülleri yeniden dağıtarak adaleti tekrar sağlamak zorunluluğu hissedilir. Bu durumda ödülünden daha az pay alan kişi haksızlığa uğradığı için

---

⁹ Sara Jaffee ve Andrea Kohn Maikovich-Fong, *Effects of chronic maltreatment and maltreatment timing on children's behavior and cognitive abilities*, Journal of Child Psychology and Psychiatry, 52(2), 2011, s.184-194.

¹⁰ Teicher vd., a.g.e., s.993-1000.

¹¹ Dante Cicchetti vd., *The differential impacts of early physical and sexual abuse and internalizing problems on daytime cortisol rhythm in school-aged children*, Child development, 81(1), 2010, s.252-269.

¹² Todd Herrenkohl vd., *Developmental impacts of child abuse and neglect related to adult mental health, substance use, and physical health*, Journal of family violence, 28(2), 2013, s.191-199.

¹³ Nuri Bilgin, *Sosyal Psikolojiye Giriş*, 3.baskı, İzmir Kitaplığı Yay, İzmir, 1995, s.241-247.

¹⁴ Erçin Karadağ ve Işıl Mutaftçılar, *Prososyal Davranış Ekseninde Özgeciliğe Üzerine Bir Çözümleme*, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 2009, s.41-69.

üzülürken, ilginç olarak hakkından daha fazla pay alan kişi daha az alana verme eğilimi gösterir.¹⁵

Bu nedenle araştırmamızda bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlamaktadır.

---

¹⁵ Jerald Greenberg ve R. L.Cohen, *Equity and Justice in Social Behavior*,: Academic Press, New York, 1982.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Yapılan bu araştırmanın problemi Bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumlarının arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Alt Problemler

- 1.Çocukluk çağı travmaları ile bilinen rahatsızlık değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2.Çocukluk çağı travmaları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3.Çocukluk çağı travmaları ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 4.Özgecilik düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5.Özgecilik düzeyi ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6.Çocukluk çağı travmaları ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 7.Özgecilik düzeyi ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 8.Çocukluk çağı travmaları ile özgecilik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ

- 1.Çocukluk çağı travmaları ile bilinen rahatsızlık değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 2.Çocukluk çağı travmaları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 3.Çocukluk çağı travmaları ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 4.Özgecilik düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 5.Özgecilik düzeyi ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 6.Çocukluk çağı travmaları ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 7.Özgecilik düzeyi ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 8.Çocukluk çağı travmaları ile özgecilik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yaptığımız araştırma bir grup üniversite öğrencisinin çocukluk çağı travmaları ve fedakârlık doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca

çocukluk çağı travmaları ve fedakarlık doyumlarının, bazı demografik değişkenlere göre ilişkisi de incelenecektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukluk çağı travmaları istismar ve ihmal olarak görülebilmektedir. Bu durumda kişilerin yetişkinlik dönemlerinde ki yaşantıları, buna bağlı olarak olumsuz etkilenebilir. Çocukluk çağı travmalarının etkilediği evlilik doyumu, cinsel doyum, iş doyumu gibi birçok faktör bulunmaktadır. Fedakarlık duygularının gelişiminde de çocukluk çağındaki durumların etkisi olmaktadır. Yapacağımız bu araştırma fedakarlık doyumu ve çocukluk çağındaki travmaların arasındaki ilişkinin saptanması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu iki değişken ile ilişkili bulunan sosyo-demografik değişkenlerin de saptanıp ve görülmesi açısından önem taşımaktadır. Yapacağımız araştırmanın sonraki yapılacak araştırmalara yol gösterici bir etkisi olacağı düşünülmektedir.

1.5. SAYILTILAR

Araştırmanın sayıltı kriterleri;

1. Katılımcıların kendilerine yöneltilen soruları samimi bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.
2. Katılımcılar evren olarak kabul edilmektedir.
3. Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu, çocukluk çağı travmaları ölçeği, özgecilik ölçeği ile ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1. İstanbul ilindeki bir vakıf üniversitesindeki katılımcılar ile sınırlıdır.
2. Araştırma kişisel bilgi formu, çocukluk çağı travmaları ölçeği, özgecilik ölçeği ile sınırlıdır.
3. Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı kesitsel olmasıdır. Kesitsel çalışmalarda neden sonuç çıkartılması mümkün değildir. Ancak ilişkili olup olmadığı değerlendirilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocukluk Çağı Travmaları

Bireylerin çocukluk döneminde maruz kaldığı travmalar yetişkinlikte bunalım ve ruhsal bozukluklara neden olabilir. Bahsedilen çocukluk çağı travmaları, bireyin 18 yaş öncesi maruz kaldığı bakım veren yoksunluğu, ebeveynen uzak kalma, şiddet veya şiddet ortamına maruziyet, kazalar, duygusal veya cinsel istismar neden olabilir.¹⁶

Çocukların anne-babaları da olmak üzere bakım veren bireylerce zihinsel, fiziksel ve cinsel gelişimlerinin kısıtlanmasına sebebiyet veren ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen bilinçli davranışlar istismar olarak tanımlanmaktadır.¹⁷¹⁸ Bireyler arası ilişkilerde kişiye bilinçli bir biçimde zarar verici davranışlarda bulunarak negatif tutumlara maruz bırakma haline istismar denmektedir. Çocuk örselenmesi kuramı çoğunlukla 16 yaş altı bireylere istinaden tekrarlayıcı şekilde bireysel ve toplumsal gelişimlerini engelleyen eylemlere denir.¹⁹ Çocuklara yönelik istismar kavramında eylemin sebebi, türü ve etkileri açısından farklılaştığı düşünülen üç ana hattın olduğu düşünülmektedir. Bahsedilen bu üç ana hat; cinsel istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismar olarak sıralandırılabilir.

Kişinin çocukluk çağında maruz kaldığı travmalar sosyal sınıflarda, etnik toplumlarda ve çeşitli kültürlerde karşımıza çıkabilmektedir.²⁰ Bu durumda çocuklar farkında olmadan kendi ailesi içerisinde kişisel gelişimini negatif yönde etkileyen fiziksel ve duygusal istismara maruz kalabilmektedirler.²¹

Brown ve Anderson kişinin çocukluk döneminde kendisinden 2 yaş büyük aile fertlerinden bir kimsenin olumsuz etki edecek davranışına maruz kalması veya kendisinden 5 yaş büyük herhangi birisinin zorbalığına maruz kalması sonucunu istismar olarak tanımlamaktadır. Kardeş kıskançlığı ve rekabeti sonucu oluşan davranışlar ve akran zorbalığı dışlanmıştır. Bireyin aile fertlerinden en az 2 yaş büyük

¹⁶ Judith Herman, Travma ve iyileşme, Çev. Taner Tosun, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 214-232

¹⁷ Yasemin Karaman Kepenkçi, **Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali**, Katkı Pediatri Dergisi, 22, 2001, s.262-275.

¹⁸ Ümit Murat Şahiner vd., **Tıbbi açıdan çocuk istismarı**, Katkı Pediatri Dergisi, 22, 2001, s.276-285.

¹⁹ Thomas Miller ve J. Veltkamp, Clinical handbook of child abuse and neglect, Maadison, Connecticut: International Universities Press Incorporated, 1996, s.43-87.

²⁰ Nihal Bostancı vd., **Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi**, New/Yeni Symposium Journal, 44(2), 2006, s.100-106.

²¹ Güven Bahar vd., **a.g.e.**,s.51-65.

bir kimsenin veya bireyin kendisinden 5 yaş büyük herhangi bir kimsenin kendisine karşı gösterdiği cinsel yakınlık cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır²².

Çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarlar sonucu erişkinlik hayatında alkol ve ilaç kötüye kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu, kişilik bozuklukları ve dissosiyatif bozukluklarla karşılaşılabilir. İstismar ve ihmal arası ilişki söz konusu olabilmektedir²³.

Çocukluk çağı travmalarından birisi olan çocuk ihmali ve istismarı ebeveyn veya bakım veren gibi erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar tarafından zarar verici olarak değerlendirilen, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen ve bunlar sonucunda cinsel, fiziksel veya ruhsal açıdan zarar görmesi durumu, çocuğun sağlığı ya da güvenliğinin tehlikeye girmesidir^{24 25}.

Çocuğun sağlığını zedeleyen, yaşam boyu kalıcı izler bırakan sorun çocuk istismar ve ihmali²⁶. Bu iki olguyu birbirinden ayıran durum; istismar aktif bir olgu iken ihmal pasif bir olgudur²⁷.

İhmal ve istismara uğramış anne-baba ve çocukları madde kötüye kullanımı, zihinsel bozukluk ve saldırgan davranışlar sergilemeye karşı risk altındadırlar²⁸. Çocuk istismar ve ihmali yaşanan ailelerde, çocuk yetiştirme şekillerinin farklılık gösterdiği, ebeveynlerde şizofreni, depresyon, kaygı bozukluğu gibi psikolojik bozuklukların bulunabildiği, anne-babaların çocuklarında istismara maruz kalmış olabildiği sonucuna varılabilir²⁹.

Aile içerisinde çocuk ihmal ve istismarına sebebiyet veren anne-babaların kişilik düzeyi, çevresel baskılar nedeniyle çocuktan gereğinden fazla şey talep etmesi

---

²² George Brown ve Anderson Bradley, *Psychiatric morbidity in adult inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse*, American journal of Psychiatry, 148(1), 1991, s.55-61.

²³ Bessel Van der Kolk vd., *Childhood origins of self-destructive behavior*, American journal of Psychiatry, 148(12), 1991, s.1665-1671.

²⁴ Fatma Işıl Bulut, *Genç anne ve çocuk istismarı*, Bizim Büro, Ankara, 1996, s.47-53

²⁵ Yasemin Taner ve Bahar Gökler, *Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri*, Acta Medica, 35(2), 2004, s.82-86

²⁶ Nuran Güler vd., *Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler*, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 24(3), 2002, s.128-134.

²⁷ Neriman Aral ve Figen Gürsoy, *Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı*, Milli Eğitim Dergisi, 151(5), 2001, s.1-25.

²⁸ Aral ve Gürsoy, s.1-25.

²⁹ Oğuz Polat, *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1 tanımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.74.

gibi iç stres faktörleri ve sosyal, ekonomik çevresel ve kültürel özellikler gibi dış stres faktörleri bir arada etki etmektedir³⁰.

Yoksulluk, işsizlik, ekonomik yetersiz oluş, gibi nedenlerle kendini göstermekte ve genellikle yetersiz ev koşulları, sağlıksız ortam, iyi beslenememe gibi sıkıntılara da sebebiyet vermektedir³¹. Ailenin iç yapısını etkileyen diğer bir durum ise; çevrede gerçekleşen kazalar, aile fertlerinin çevresi ile ilişkilerinin kopmuş olması, hastalık ve diğer durumlardır. Tüm bu zorlayıcı durumlar ebeveynlerin dayanıklılık ve sabrı üzerinde negatif etki yaratarak çocuk istismarlarına sebebiyet verebilmektedir. Burada bazı toplumlar için kültürel faktörler etkili olabilir. Çocuk yetiştirme yöntemlerinin istismara yönelik olduğu toplumlar da mevcuttur. Disipline etme ve eğitime aracı olarak dayanın kullanılması gibi.

Anne-babaların psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklarının oluşu, alkol ve madde bağımlılığının olması, kişilik bozukluklarının mevcudiyeti çocuk istismar ve ihmali arttıran faktörler arasındadır. Diğer bir neden ise, duygusal olarak erişkinliğe ulaşmamış, erken ebeveyn oluş da çocukla duygusal iletişim kurmayı zorlaştırarak çocuk ihmal ve istismarına sebebiyet veriyor³². İstismar oranını arttıran etmenler arasında, yeme problemi olan, hasta, saldırgan, sorumsuz, fiziksel veya zihinsel geriliği olan, anne-babaları ile iyi bağ kuramayan çocuklar yer almaktadır³³.

Zoroğlu ve arkadaşlarının İstanbul'da lise öğrencileri ile yaptıkları incelemede, duygusal istismarın oranı %15.9, cinsel istismarın oranı %10.7, çocukluk çağı travma yaşantıları oranı %16.5, fiziksel istismarın oranı ise %13.5 olarak elde edilmiştir. Araştırma verilerine göre cinsel istismar ve ensest, kızların erkelere oranla daha yüksek olduğu sonucunu vermiştir. Ayrıca katılımcıların %34.8'i en az bir çocukluk çağı travma yaşantısı bildirmiştir³⁴.

Çocukluk çağına dair fiziksel, cinsel, duygusal ihmal ve istismar yaşantıları hem genel toplumda hem de psikiyatri hastalarında görülebilmektedir. Fakat Yargıç

---

³⁰ Harriet Douglas, *Assessing violent couples*, Families in Society, 72(9), 1991, s.525-535.

³¹ Curtis Janzen ve Oliver Haris, *Family treatment in social work practice*, Illinois: F.E. Peacock Publishers Inc, 1986, s.123-134.

³² Bulut, a.g.e., s.35

³³ Janzen ve Haris, a.g.e., s.201-223.

³⁴ Zoroğlu vd., a.g.e., s.69-78.

ve arkadaşlarının çalışmasında yetişkinlikteki psikiyatrik sorunları arttıran etkenler arasında çocukluk çağı travmatik yaşantılarının yattığı sonucuna ulaşmışlardır³⁵

Genel nüfusta yapılan incelemelere göre çocukluk çağı travmaları kadınlarda daha çok bulunmuştur. Yanık ve Özmen'in psikiyatri polikliniğine başvuran kadın hastalar üzerinde yaptığı araştırmada, , duygusal istismar %18.7, fiziksel istismar %15.3, cinsel istismar %22 sonucu elde edilmiştir.³⁶

Çocuk ihmal ve istismarı çocuğun kişiliğini negatif yönde etkilediği görülmektedir. Kişiliği olumsuz etkilenen çocukların gelecekte de tehlike altına girmektedir.³⁷ Erişkinlikte ruhsal sorunlar yaşama riskinin sebebi çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısı olan kişilerdir.³⁸ Burgess ve arkadaşları çocukluk döneminde istismara maruz kalan çocukların travmaya özgü, dürtüsellik, kaçınma, çaresizlik ve yıkıcı davranışlar gösterme gibi davranış kalıpları geliştirdiği ve bunları, erişkinlik dönemlerindeki eylemlerinde de sürdürdükleri, bu sebeple erişkinlik ilişkilerinde saldırıya maruz kalma, şiddet ve travma sahnelerini sürekli görmeleri, çocukluk istismarını ileri sürmektedirler.³⁹ Çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantısı var olan erişkinlerin kişilik bozuklukları, kendine fiziksel zarar verme, ruhsal sorunlar yaşama, , disosiyatif belirtiler, antisosyal davranış bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı gibi fazlaca psikiyatrik zorluklar yaşayabilmekte ve bu kişilerin diğerleriyle ilişkileri antisosyal, çekingen ve korkak olabilmektedir.^{40 41}

2.1.1. Çocukluk Çağı Travmaları Tarihçesi

İlk uygarlık dönemlerinde çocuklar işkence, tecavüz ve katledilme gibi işkencelere maruz kalmışlardır. Babil'de Hammurabi yazıtlarında, babası tarafından kız çocuğunun hamile kaldığından bahsedilmektedir. Burada enسته bazı ilkel kabileler haricinde tabu olarak bakılmaktadır. 1700'lü yıllarda yaşayan bir avukat tarafından yapılan çalışmada hapse giren bireylerin kaç tanesinin çocuklara karşı

³⁵ İlhan Yargıç vd., **Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve erişkinde dissosiyatif belirtiler**, 3P Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 2(4), 1994, s.338- 347.

³⁶Medaim Yanık ve Mine Özmen, **Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihmal yaşantıları ile intihar**, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3(3), 2002, s.140.

³⁷Aral ve Gürsoy, a.g.e, s.1-25

³⁸Neslihan Durmuşoğlu ve S. Sunay Yıldırım Doğru, **Çocukluk Örseleyici yaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 2006, s.237-246.

³⁹ Durmuşoğlu ve Doğru, a.g.e., s.237-246.

⁴⁰ Durmuşoğlu ve Doğru, a.g.e., s.237-246.

⁴¹ Zoroğlu vd., a.g.e., s.69-78.

yapılan suç nedeniyle ceza aldıklarını merakı sonucunda çocuk istismarı kavramının ortaya atılmasına neden olmuştur.

Çakmak'ın bildirdiğine göre çocuk istismarı ile ilgili ilk tanım 1860 yılında Fransız Adli Tıp Profesörü Tardieu tarafından yapılmıştır. Tardieu, ilk kez Paris Tıp Akademisi'nde yaptığı otopsiler sonucu dövülerek öldürülen çocukların cinsel ve fiziksel istismarı üzerine yaptığı araştırmada dikkatleri üzerine çekmiştir. 1962 yılında Kempe ve arkadaşları "the Battered Child Syndrome" (Hırpalanmış Çocuk Sendromu) isimli makalesiyle durumu akademik alana taşımıştır. Bu sendrom, 1-6 aylık bebeklerin kollarından tutup sarsınca kaslarının çok gelişmemesi sonucu oluşan bir sendromdur. Bayılma, solunum güçlükleri ve nöbetlerle eşleşmiştir. Parietal-okspital bölgede subdural hematoma gözlenmektedir. 1924'de Atatürk'ün de imzaladığı "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi", içinde "Çocuğun her türlü istismara karşı korunması" nı içeren ilk uluslararası bildirgedir. Ülkemiz 1990 yılında "Çocuk Hakları Sözleşmesi" ni imzalamış ve 1995 yılından itibaren yürürlüğü girmiştir.⁴²

Bireyler arası psikiyatri / psikoloji alanlarında üzerinde çalışılmış olmasına karşın, anlamı dönemsel değişmektedir. Bireyler arası travma olarak, çocukluk dönemi ve diğer bireyler arası travma türleriyle aynı tarih içerisinde yer almaktadır.^{43 44}

Breuer ve Freud, unutulmuş ve unutulmamış travmatik anıların, histerik semptomlara neden olduğunu ve bunların geri getirildiğinde ortadan kaybolduğunu ileri sürmektedir. Bu sebeple, "histeriklerin kökeninde anımsatanlardan acı çektiğine" inanmaktadır. Daha sonra ise Freud, histeri ve nevroz nedeninin erken çocukluk döneminde yaşanan gerçek cinsel deneyimler olduğundan bahsederek bu kavramı genişletmiştir.⁴⁵ Hastalarının cinsel taciz öykülerinin yüksek olması teorilerini güçlendirmektedir. Nevroz altındaki fantezileri, çatışmaları ve dürtüleri çevresellikten uzak olan çocuk cinselliği teorisini önermektedir.⁴⁶ Freud'un bu iddiasına karşı çıkan Gleaves ve Hernandez, cinsel istismar geçmişinin varlığına dair beyanları kabul etmez, öne sürdüğü bilgileri hastalarının semptomlarından aldığını ve 18 hastadan

---

⁴² Buse Çakmak, **Çocukluk Çağı Travmaları İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Arasındaki İlişki**, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2016, s.15 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁴³ Judith Herman, **Trauma and recovery**, Basic Books, 1992.

⁴⁴ Van der Kolk ve Bessel A., **The neurobiology of childhood trauma and abuse**, Child and adolescent psychiatric clinics of North America, 12(2), 2003, s.293-318.

⁴⁵ Jean Micheal Quinodoz, **Reading Freud**, London & New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2004.

⁴⁶ Stephan Mitchell ve Margaret Black, **Freud and beyond**, New York: Basic Books, 1995.

sözlü olarak çocukluk istismarı bildirdiğine dair kanıt göstererek bu iddiaya karşı çıkmaktadırlar.⁴⁷

2.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları Türleri

İhmal fiziksel ve duygusal olarak değerlendirilir. Ebeveynin çocuğun gelişimi için ihtiyaç duyduğu sağlıklı ve güvenli ortamı sağlamaması ve çocuğu gelebilecek tehlikelere karşı korumaması 'ihmal' olarak adlandırılır. Ebeveynin çocuk ile ilişim kurmaması, uzun süre onu yalnız bırakması, bakımını sağlayamaması, iyi beslememesi gibi davranışları kapsar.⁴⁸

2.1.2.1. Fiziksel İstismar/İhmal

Bakım veren tarafından çocuğun sağlığına zarar verecek ve fiziksel olarak iz bırakacak şekilde davranılması, fiziksel istismar olarak tanımlanmıştır.^{49 50} Yanık, kafa travması, kırık, sıyrık, iç organlara ait yaralanmalar ve en az 48 saat süren herhangi fiziksel zarara sebebiyet verecek şekilde zarar verilmesi fiziksel istismar göstergesidir. Bedene yönelik zararlar, cezalar, kapalı alana kilitleme, bağlama de bu tanımları kapsar.⁵¹ Çocukta, düşük dürtü kontrolü, kendine zarar verici davranışlar sergileme, yüksek anksiyete, saldırganlık, suçluluk duygusunun gelişimi, içe çekilme, gelişim geriliği ve depresyona neden olabilir.^{52 53}

Çocuğun herhangi bir kaza sonucu yaralanması geniş anlamda fiziksel istismarı karşılıyor olabilir.⁵⁴ Çocuğun bakım verenleri tarafından sağlığına zarar verecek şekilde fiziksel olarak yaralanması veya risk taşıyor olmasıdır.⁵⁵ Cezalandırma, otoriteyi koruma, öfke boşaltma amacıyla çocuğu sarsmak, itmek, vurmak, ağzına biber sürmek gibi fiziksel olarak çocuğa zarar veren davranışlar fiziksel istismar olarak adlandırılır.^{56 57} Buradaki en önemli nokta, fiziksel istismar olarak tanımlanan bu durumlar bazı toplumlarda istismar olarak algılanmamakta ve ne yazık ki bazı

---

⁴⁷David Gleaves ve Elsa Hernandez, *Recent reformulations of Freud's development and abandonment of his seduction theory: Historical/scientific clarification or a continued assault on truth?*, History of Psychology, 2(4), 1999, s.324.

⁴⁸ Sandra Kaplan, *Physical abuse and neglect. In: Lewis M(editor) Child and Adolescent Psychiatry*, A Comprehensive Textbook. 2nd ed. Baltimore Williams&Wilkins. 2002, s.1208-1215.

⁴⁹ Kaplan, a.g.e., s.1208-1215.

⁵⁰ Sandra Kaplan vd., *Child and adolescent abuse neglect research: a review of the past 10 years*, J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 38, 1999, s.1214-1220.

⁵¹Brown ve Anderson, a.g.e., s.55-61.

⁵² Miller ve Veltkamp, a.g.e., s.43-87.

⁵³John Knutson, *Psychological characteristics of maltreated children: Putative risk factors and consequences*, Annual review of psychology, 46(1), 1995, s.401-431.

⁵⁴Desmond Runyan vd., *Child abuse and neglect by parents and other caregivers*, 2002, s.57-86.

⁵⁵Yaşar Tıraşçı ve Süleyman Gören, *Çocuk istismarı ve ihmali*, Dicle Tıp Dergisi, 34(1), 2007, s.70-74.

⁵⁶ Tıraşçı ve Gören, a.g.e., s.70-74

⁵⁷ Runyan vd., a.g.e., s.57-86.

kültürlerde çocuğu disipline etmek için bu eylemlerin gerekliliğinden bahsedilmektedir.

58

Fiziksel istismar, intihar düşünceleri ve girişimleri gibi duygusal sorunlara, ahlaka aykırı davranışlar, dikkat bozuklukları gibi bilişsel sorunlar, tehlikeli cinsel deneyimler, şiddet içeren davranışsal sorunlara, anksiyete, alkol ve madde kötüye kullanımı, depresyon hiperaktivite ve bağımlılık gibi psikiyatrik sorunlara ve yakın ilişkilerde güçlüğe, öfke ve istismar davranışı içeren ilişki kurma, sosyal işlevsellik alanlarında yetersizlikler gibi sorunlara neden olmaktadır.⁵⁹

Çocuğun yalnız bırakılması, çocuğu evden kovma, kaçan çocuğu eve kabul etmeme, yeterli sağlık hizmetinin verilmemesi, beslenme, gibi hijyenik ihtiyaçlarının karşılanmaması, çocuğun olabilecek tehlikelere karşı savunmasız bırakır.^{60 61}

2.1.2.2. Duygusal İstismar/İhmal

Alay edilme, ağır sözel tehditler alma, küçük düşürücü yorumlarda bulunulma, aşağılanma gibi ruh sağlığını tehlikeye sokacak şekilde eleştirilme olarak tanımlanmıştır. Düşmanca ve reddedici tavır alma, yalnız bırakma, suça yöneltme, aşağılama, korkutma,yaratıcılığını kısıtlayacak şekilde denetleme, katı şekilde cezalandırma ve diğer taciz türleri bu alanda incelenebilir.⁶² Duygusal istismar sık rastlanmasına karşın fark edilip tanımlanması oldukça güç ve açıklanmasında zorluklar yaşanan istismar türüdür.⁶³

Anne-baba veya çevredeki diğer yetişkinlerin, çocuk üzerinde istek ve beklentiye girmeleri ,duygusal veya kişilik gelişimini engelleyen, eylemsizlik ya da eylemlerde bulunmaları, saldırgan sözler söylemeleri duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır.⁶⁴⁶⁵ Çocuğu aşağılama, küfretme, bağırma, yalıtma, yalnız bırakma, yıldırma, korkutma, tehdit etme, gereğinden fazla sorumluluklar yükleme, değer vermeme, kardeşler arası ayırım yapma, önemsememe, küçük düşürme, lakap

⁵⁸Murat Topbaş, *İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk istismarı*, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 3(4), 2004, s.76-80.

⁵⁹Sezer Ayan, *Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri*, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8(3), 2007, s.206-214.

⁶⁰ Kaplan, a.g.e., s.1208-1215.

⁶¹Vedat Şar, *Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar*, Temel Psikiyatri, Güleç C, Köroğlu E (editörler) Ankara, Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık, 1998, s.823-834.

⁶² Şar, a.g.e., s.823-834.

⁶³Danya Glaser, *Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework*, Child abuse & neglect, 26(6-7), 2002, s.697-714.

⁶⁴ Runyan vd., a.g.e., s.57-86.

⁶⁵Taner ve Gökler, a.g.e., s.82-86.

takma, alaylı konuşma,bağımlı kılma,aşırı baskı ve otorite kurma gibi fiziksel olmayan ancak tehdit ya da ağır ceza içeren eylemler bu kategoriye girer.^{66 67}

Duygusal istismar, kimlik zedelenmesine, ruhsal gelişimin duraklamasına ve davranışsal sorunlara yol açabilmektedir.⁶⁸ Bu durum çocukların değersizlik duygusuna kapılmalarına, uyum sorunlarına, antisosyal davranışlara neden olabilir. ⁶⁹ Birçok fiziksel istismar durumuna komorbit gelişen duygusal istismar, fiziksel belirtilerin ortadan kalkmasından çok sonra hatta ömür boyu belirtilerini sürdürür. İlerleyen süreçlerde çocuğun duygusal dönütler geliştirmesine engel olabilir.⁷⁰

Duygusal istismar tek başına görülebilirken cinsel ve fiziksel istismar ile birlikte de görülebilmektedir. Diğer tüm istismar türlerine göre toplumlarda daha sık rastlanan bir olgu olmasına karşın, bulgularının diğerlerine göre daha gizli olması nedeniyle, tanınması, fark edilmesi ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlükler yaşanmaktadır. ⁷¹ Diğer istismar türlerinden olan fiziksel ve cinsel istismarın etkileri kaybolduktan sonra da duygusal istismarın devam ettiği bilinmektedir.⁷² Türkiye’de yapılan çalışmalarda, duygusal istismarın %78 oranla en sık uygulanan istismar türü olduğu görülmektedir.⁷³

Duygusal istismara sebep olan durumlar incelendiğinde sosyal ve kültürel yapının da etkili olduğu görülmektedir. Toplumun her kesiminde karşılaşılan duygusal istismar izole olan ailelerde daha yoğun ve siktir. Çocuk bakımının kontrollü olduğu, çocuğa düşmanca yaklaşıldığı ailelerde çocuklarda gelişim ve davranış sorunları görülmektedir.⁷⁴

---

⁶⁶ Polat, a.g.e., 2007, s.54

⁶⁷ Runyan vd., a.g.e., s.57-86.

⁶⁸ Topbaş a.g.e., s.76-80.

⁶⁹Bülent Kara vd., **Çocuk istismarı**, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47(2), 2004, s.140-151.

⁷⁰ Gülümser Gültekin ve Gürol Cantürk, **Ebeveynlerin duygusal istismar olarak kabul edilen davranışları**, Adli Psikiyatri Dergisi,1(2), 2004, s.13-18.

⁷¹ Kara vd., a.g.e., s.140-151.

⁷² Fatoş Erkman, **Çocukların duygusal ezimi**, Konanç, E., Gürkaynak, İ. ve Egemen, A. (Ed), Çocuk istismarı ve ihmali içinde, 1991, s.127-134.

⁷³ Ebru Turhan, Sangün Özlem, İnandı Tacettin, **Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi**, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 15(9), 2006, s.153-157.

⁷⁴ Polat, a.g.e., 2007,s.121.

Çocuğun psikolojik ihtiyaçlarına yanıt vermeme, yeterli sevgi ve şefkat göstermeme, sosyal gelişimi için yeterli desteği sağlamama, duygusal olarak ilgilenmeme olarak tanımlanabilir.⁷⁵

İstismar ve ihmali ayıran en belirgin özellik ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir olgu olmasıdır.⁷⁶

2.1.2.3. Cinsel İstismar

Psiko-sosyal gelişimi gerçekleşmemiş çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel uyarıcı olarak kullanma amacıyla güç, tehdit veya kandırma yoluyla gerçekleşen cinsel temastır.^{77 78}

Çocuk cinsel istismarına dair tanımlar saldırganın kullandığı yöntemler, aralarındaki yaş farkı, ve istismarın verdiği zararlar üzerinde durularak farklılaştırılmıştır. maruz kaldığı cinsel istismar çeşitleri; röntgencilik, oral seks, cinsel organlara dokunma, temas içermeyen istismar, cinsel penetrasyon, çocuğun bacakları arasına penisin yerleştirilmesi ve cinsel sömürü olarak ayrıştırılmıştır.⁷⁹

Küçük yaşta ve psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış olan çocuğun, kendinden en az altı yaş büyük ya da bir yetişkin tarafından kendi cinselliğini düşünerek zorla ya da ikna ederek cinsel etkileşime itilmesi veya diğerleri tarafından çocuğun bu şekilde kullanılmasına izin verilmesi cinsel istismar olarak adlandırılmaktadır.⁸⁰

Duygusal anlamda yoğun yıkıma sebebiyet verdiği ve gizli bir şekilde olduğu için saptanması gecikmektedir. Bu sebepten dolayı genellikle gizli kalan ve tespiti zor olan çocuk istismarları arasında yer almaktadır.^{81 82} Cinsel istismar, en acı, en travmatik ve verilere nadir yansıyan istismar türü olarak açıklanmıştır.⁸³

---

⁷⁵ Şar, a.g.e., s.823-834.

⁷⁶ Oğuz Polat, *Klinik adli tıp*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s.85-31.

⁷⁷ Üneri Karakaya ve A. Coşkun, *Çocukluk cinsel istismarı: bir olgu nedeniyle tanı güçlükleri*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(3), 2005, s.141-144.

⁷⁸ Taner ve Gökler, a.g.e., s.82-86.

⁷⁹ Ayten Zara Page, *Çocuk cinsel istismarı: cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri*, Türk Psikoloji Yazıları, 7(13), 2004, s.103-114.

⁸⁰ Yaşar Tıraşçı ve Süleyman Gören, *Çocuk istismarı ve ihmali*, Dicle Tıp Dergisi, 34(1), 2007, s.70-74.

⁸¹ Danya Glaser, *Treatment issues in child sexual abuse*, The British Journal of Psychiatry, 159(6), 1991, s.769-782.

⁸² Melissa Farley vd., *Prostitution in five countries: Violence and post-traumatic stress disorder*, Feminism & Psychology, 8(4), 1998, s.405-426.

⁸³ Brian Bornstein vd., *Child abuse in the eyes of the beholder: Lay perceptions of child sexual and physical abuse*, Child Abuse & Neglect, 31(4), 2007, s.375-391.

Travmatik olay esnasında ve sonrasında birden fazla ruhsal soruna eşlik edebilir. Bu istismar türüne bağlı dissosiasyon, uyku bozuklukları, cinsel işlev bozukluğu, anksiyete, öfke, düşük öz saygı, madde kötüye kullanımı, obsesyon ve somatizasyon bozuklukları ve intihar eğilimi gibi durumların ortaya çıkmasına neden olabilir.⁸⁴

Cinsel istismarın görüldüğü aileler genellikle işlevselliği bozuk aileler olarak literatüre girmiştir. Alkol-madde kullanımı, cinsel sorunlar, rol çatışmaları, ebeveynin boşanmış oluşu, sosyal izolasyon gibi sorunlar bu tarz ailelerde görülmektedir.⁸⁵

Cinsel olarak istismara uğrayan çocuk genellikle duygusal ve fiziksel zarar görmektedir.⁸⁶

Erken dönemde çeşitli davranış ve duygusal farklılıklar sergilemektedir. Korku, uyku bozuklukları, anksiyete semptomları, fobi, somatik şikayetler, post-travmatik stres bozukluğu, kâbuslar, amnezi, düşük benlik, gündüz rüyaları, histerik semptomlar, trans durumları, kendine zarar verme, histeri nöbetleri, disosiyatif reaksiyonlar, intihar düşünceleri, depresyon, dürtüsel davranışlar, ikincil enürezis ve enkoprezis, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, bazı seksüel davranışlara rastlanmaktadır.⁸⁷

Finkelhor ve arkadaşlarının çalışmasına göre, ailede daha önce çocukluk çağı istismarının varlığı, tek ebeveyn, düşük sosyo-ekonomik düzey çocukların cinsel istismara uğramaları açısından risk taşımaktadır.⁸⁸ Fakat çocuk istismarlar türlerinde sosyo-ekonomik düzey arasında sağlam bir bağ varken, cinsel istismar türünde bu durum bahsedildiği kadar net değildir.⁸⁹

Yetişkinlikte, çocukluk çağı cinsel istismarın varlığı çaresizlik hissi, kendine zarar verme, düşük benlik saygısı, yıkıcı kişiler arası ilişkiler, kronik duygusal acı, yeme bozukluğu, kendinden nefret etme hissi, kendine zarar verme ve evden kaçma,

---

⁸⁴Joanne Davis ve Patricia A. Petretic-Jackson, *The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature*, Aggression and violent behavior, 5(3), 2000, s.291-328.

⁸⁵ Evrim Aktepe, *Çocukluk çağı cinsel istismarı*, *Psikiyatride Guncel Yaklasimler-Current Approaches in Psychiatry*, 1(2), 2009, s.95-119.

⁸⁶ Bulut, a.g.e., s.47-53

⁸⁷ Barry Nurcombe, *Child sexual abuse I: psychopathology*, Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 34(1), 2000, s.85-91.

⁸⁸ David Finkelhor vd., *Sexually abused children in a national survey of parents: methodological issues*, Child abuse & neglect, 21(1), 1997, s.1-9.

⁸⁹ Frank Putnam, *Ten-year research update review: Child sexual abuse*, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 42(3), 2003, 269-278.

madde kötüye kullanımı ve alkolizm, intihar eğilimi gibi durumlara sebebiyet vermektedir.⁹⁰

2.1.3. Çocukluk Çağı Travmaları Risk Faktörleri

2.1.3.1. Toplumsal Faktörler

Toplumsal faktörler arasında; çocuklara gösterilen özenin düşük olması(engellilik vb.), toplumsal eşitsizlikler, şiddet olayları, çevredeki kişilerin şiddet olaylarını normal karşılamaları, iletişim şiddeti, toplumsal etmenler arasındadır.

2.1.3.2. Ailesel Faktörler

Ailesel faktörler arasında, ekonomik seviyenin düşük olması, sosyal ortamlarda bulunmak istememe, gerginlik seviyesinin fazla olması ve ailede görülen şiddet yer alır.

2.1.3.3. Kişisel Faktörler

Ebeveynlere ilişkin etmenler; yalnız ebeveynler, yaşın henüz genç oluşu, hazır olunmayan bir hamilelik yaşanması, tecrübesi olmayan ebeveynler, hayatın erken dönemlerinde şiddete uğramak, zararlı maddelerin tüketimi, bedensel veya psikolojik rahatsızlıklardır.

Çocuklara yönelik faktörler: kız ya da erkek oluşu, erken doğmuş bir çocuk olması, istenmeyen bir hamilelik sonucu olma ve zeka geriliğidir.⁹¹ İstismara maruz kalan çocuklar genellikle hazır olunmayan, kabullenilmemiş hamilelikler neticesinde doğan, ebeveynin istediği cinsiyette ya da karakterde olmayan, annelerinin arka arkaya hamilelik geçirdiği çocuklardır. Ekonomik sorunlar, ebeveynin ruhsal problemleri, evlilikte çıkan sorunlar ailelerin çocuklarına olan davranışlarını belirleyebilir.⁹²

2.1.4. Uzun Dönemde Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri

Çocukluk döneminde olan istismar ve ihmalin nörolojik neticeleri görülmektedir.Hipokampusun, sol beyin korteksinin ve serebellar vermisin ilerlemesi, korku duyulan uyaranlara fazlaca maruz kalmayla meydana gelmektedir.⁹³

Senelerce istismara maruz kalmış ve bakım verenleri tarafından ihmale uğramış olan çocukların nörolojik gelişimleri, istismara uğramamış çocuklardan çok

⁹⁰ Yanık ve Özmen, a.g.e., s.140.

⁹¹ Ebru Turhan ve Sangün Ö, İnandı T. *Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi*, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 15(9), 2006, s.153-160.

⁹² Eda Armağan, *Çocuk ihmali ve istismarı: psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu*, Yeni Symposium, 45(4), 2007, s.170-173.

⁹³ Martin Teicher vd., *Developmental neurobiology of childhood stress and trauma*, Psychiatric Clinics of North America, 25(2), 2002, s.397-426.

daha farklı olduğu saptanmıştır. Çocukluk dönemi travmasının ruhsal gerginliğe gösterilen katekolamin cevabının yükselmesiyle alakalı olduğu da belirtilmektedir.⁹⁴

Çocukluk döneminde görülen travmaların, yetişkinlik çağında farklı ruhsal bozukluklara neden olduğu da ifade edilmiştir. Yapılan çalışmalar çocukluk dönemi travmalarının ilerleyen yaş aralıklarında meydana gelen travmalardan daha karışık neticeleri olduğunu ifade etmektedir. Yapılan bir araştırmada, çocukluk döneminde olan cinsel istismarın patolojinin birçok noktasıyla alakası bulunduğu; fakat ergenlik dönemi sonrasında oluşan cinsel tecrübeler yalnızca depresyon ve travma sonrasında görülen belirtilerle alakalı bulunmaktadır.⁹⁵ Çocukluk dönemi travmalarının kişilik bozukluklarının temelinde olan sebepler olduğuna yönelik düşünceler bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada, borderline kişilik bozukluğu bulunan kişilerin cinsel istismara, bedensel istismara ve tanık istismar geçmişlerinin bulunma olasılıklarının fazla olduğu belirtilmiştir.⁹⁶ Yapılan bir başka araştırmada, kişilik bozukluklarının oluşumu genellikle bedensel, sözlü, duygusal, cinsel istismar ve anne-baba sevgisinin olmamasıyla alakalandırılmaktadır.⁹⁷

Çocukluk çağı istismar ve ihmal deneyimleri çoğunlukla birbirinden ayrı olarak görülmemektedir. İstismar çocukların gelişim süreçlerini kötü etkileyerek ilerleyen senelerde çocuklarda bu olumsuz deneyimlerin tekrar görülmesi olasılığını yükseltmektedir.⁹⁸ Araştırmalar, çocukluk dönemi travmaya neden olan olayların birçok şekilde görülmesinin sadece bir çeşit travma durumunun meydana gelmesine kıyasla daha negatif etkileri bulunduğunu göstermektedir.⁹⁹¹⁰⁰ Yaşamının ilk yıllarında bedensel ve cinsel istismara maruz kalan çocuklarda istismara uğramayan çocuklara göre daha fazla oranda içselleştirme semptomları görülmüştür.¹⁰¹ Yapılan bir başka çalışmada, erişkinlerle geleceğe yönelik gerçekleştirilen bir araştırmada çocukluk

---

⁹⁴ Charles Marmar vd., *Predictors of posttraumatic stress in police and other first responders*, Annals of the New York Academy of Sciences, 1071(1), 2006, s.1-18.

⁹⁵ Katja Wingefeld vd., *Associations of childhood trauma, trauma in adulthood and previous years' stress with psychopathology in patients with major depression and borderline personality disorder*, Child Abuse & Neglect: The International Journal, 35(8), 2011, s.647-654.

⁹⁶ Terr i Weaver ve George Clum, *Early family environments and traumatic experiences associated with borderline personality disorder*, Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61(6), 1993, s.1068.

⁹⁷ Christopher Perry vd., *Gross over all psychological trauma in relationship to Axes I and II and overall functioning*, Canadian Journal of Psychoanalysis, 12(2), 2004, s.252-278.

⁹⁸ Sarah Font ve Lawrence Berger, *Child maltreatment and children's developmental trajectories in early to middle childhood*, Child Development, 86(2), 2015, s.536-556.

⁹⁹ Sara Jaffee ve Andrea Kohn Maikovich-Fong, *Effects of chronic maltreatment and maltreatment timing on children's behavior and cognitive abilities*, Journal of Child Psychology and Psychiatry, 52(2), 2011, s.184-194.

¹⁰⁰ Teicher vd., a.g.e., s.993-1000.

¹⁰¹ Dante Cicchetti vd., *The differential impacts of early physical and sexual abuse and internalizing problems on day time cortisol rhythm in school-aged children*, Child development, 81(1), 2010, s.252-269.

çağında olumsuz bir tutuma uğrayan bireylerin daha çok kaygı ve depresyon semptomları gösterdikleri, yaşam boyunca alkolizm sorunu görülme ihtimallerinin fazlaştığı ifade edilmiştir.¹⁰²

Literatür çalışmalarına bakıldığında, çocuklara yönelik istismar ve ihmal biçimlerinin birlikte ve de ayrıştırılarak araştırıldığı bilinmektedir. Çocukluk çağında görülen bedensel ve ruhsal ihmal deneyimlerinin ayrı bir biçimde incelendiği araştırmalar, bu deneyimlerin erişkinlik dönemindeki ruhsal sorunlarla alakalı olduğunu göstermiştir. Örneğin, çocukluk döneminde ihmale maruz kalmış bireylerde kaygı ve depresyon semptomları dissosiyasyon ve kişilik bozukluğu meydana gelme ihtimali ihmale uğramamış olan kişilere oranla fazla olmaktadır.^{103 104 105}

Duygusal istismar ve ihmal, kişilerin kişilik gelişimlerini negatif yönde etkisi altına almaktadır ve bu deneyimlerin negatif neticelerini erişkinlik dönemlerine kadar etkisi altına almaktadır.¹⁰⁶ Erişkinlerdeki ruhsal semptomların ifade edilmesinde çocukluk dönemi travmatik deneyimlerinin etkisini araştıran bir çalışma, duygusal istismarın ruhsal semptomları (şüpheli düşünceler, depresyon vb.) etkileyen faktörü olduğunu göstermektedir.¹⁰⁷

Gerçekleştirilen bir araştırmada, kişilik bozukluklarının görülmesi genellikle bedense lve sözlü taciz, duygusal ihmal, ve sevgi eksikliği ile alakalı bulunmaktadır.

---

¹⁰²Todd Herrenkohl vd., *Developmental impacts of child abuse and neglect related to adult mental health, substance use, and physical health*, Journal of family violence, 28(2), 2013, s.191-199.

¹⁰³Jeffrey Johnson vd., *Associations between four types of childhood neglect and personality disorder symptoms during adolescence and early adulthood: Findings of a community-based longitudinal study*, Journal of personality disorders, 14(2), 2000, s.171-187.

¹⁰⁴John Ogawa vd., *Development and the fragmented self: Longitudinal study of dissociative symptomatology in a nonclinical sample*, Development and psychopathology, 9(4), 1997, s.855-879.

¹⁰⁵Jeffrey Johnson vd., *Childhood maltreatment increases risk for personality disorders during early adulthood*, Archives of general psychiatry, 56(7), 1999, s.600-606.

¹⁰⁶Stuart Hart vd., *Evidence for the effects of psychological maltreatment*, Journal of Emotional Abuse, 1(1), 1997, s.27-58.

¹⁰⁷Aida Dias vd., *Child maltreatment and psychological symptoms in a Portuguese adult community sample: the harmful effects of emotional abuse*, European child & adolescent psychiatry, 24(7), 2015, s.767-778.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Travmatik yaşantıları olan bireyler ilerleyen süreç içerisinde iyi olurlar. Geçen süreyle birlikte travmanın belirtileri görülmeye devam edilirse, travma sonrası stres bozukluğu meydana gelmektedir.¹⁰⁸

DSM-V'de, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) bölümünde farklılıklar olmaktadır. TSSB anksiyete bozuklukları kümesinde bulunmak için kullanılmıştır. Fakat DSM-V'de TSSB, anksiyete bozukluğu yerine Travma ve Stresör İlişkili Bozukluklar adı verilen farklı bir alan içerisine alınmıştır. DSM-V'deki TSSB, doğrudan maruz kalmak, doğrudan tanık olmak veya dolaylı olarak yakın akraba veya yakın bir arkadaşın travmaya uğradığını görerek, ölüme maruz kalmak, tehdit, ölüm, gerçek ya da tehdit içerisinde olan önemli yaralanmalar doğrudan ya da dolaylı olarak cinsel tacize uğramak şeklinde açıklanmaktadır. Ya da çocuk istismarı olaylarına tekrarlanan bir biçimde veya dolaylı maruz kalmaktadır.¹⁰⁹

Briere, çocukluk çağında bireylerarası travmanın TSSB belirtilerine neden olduğu netcesine ulaşmaktadır. Örneğin, cinsel istismara maruz kalan kişilerin müdahaleci belirtilerden yoksun olması beklenen bir durum olacaktır. Mağdurlar açısından müdahaleci belirtiler arasında en can sıkıcı belirtiler geri dönüşlerdir. İstismar eden kişinin yüzü ya da cinsel istismarın bir parçası ya da istismar eden kişinin ses tonu, geçmiş yaşantıyı anımsarken boğulma sanrısı gibi görsellikler ile duyuusal hatıralar olarak görülmektedir. Geri dönüşler, bir neden görülmeden meydana gelir ya da travmayla alakalı bir anı ile tekrar belirtileri görülebilmektedir. Bu tür düşünceler, odaklanma veya bilişsel yaşama hakim olma becerisini de düşürmektedir. İzni olmayan düşünceler, aşağılanma, cinsellik, kötülük gibi durumlarla alakalıdır.¹¹⁰

Bedensel istismardan kurtulan kişiler, stres, ani irkilme gibi belirtilerle uğraşmaktadırlar. Öte yandan, istismar ile ilgili fikirlerden ya da hatırlatıcı uyarılardan kaçmak gibi belirtileri de göstermektedirler. Bu kişilerde rüyalar kabus şeklinde görülebilir. Müdahaleci düşünceler, kontrolü mümkün olmayan gergin dürtüler şeklinde ifade edilmektedir. Bu nedenle, bedensel istismarı atlatanlar için korku verici bir durum olmaktadır.¹¹¹

¹⁰⁸ Terence Keane vd., *Diagnosis and assessment*. Guilford Press, 2000.

¹⁰⁹ Ertuğrul Köroğlu, DSM-V Tanı Ölçütleri, Hekimler Yayın Birliği, 2013, s.143-157.

¹¹⁰ John Briere vd., *Accumulated childhood trauma and symptom complexity*, Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies, 21(2), 2008, s.223-226.

¹¹¹ Briere vd., a.g.e., s.223-226

2.1.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi

İstismarın meydana gelmesinde farklı etmenler olmaktadır. Anne babaların yaşlarının küçüklüğü, anne baba olmak konusunda yeterli düzeyde olmamak, ebeveynlerde psikolojik bir rahatsızlık bulunması ya da bağımlılık yapıcı maddelerin kullanılması, Öfke kontrolü probleminin olması, ekonomik sıkıntılar, eş vefatı, ayrılma, bedensel bir rahatsızlığın varlığı, istenmeyen çocuk olmak, anne veya babada istismar durumunun görülmesi bu etmenlerin birkaçıdır. Anne ve babalara yönelik faktörler arasında, kadınlar ekonomik koşullarının yeterli olmaması, ailede şiddet davranışlarının bulunması, aile yapısı, aile bireylerinin kendilerine ve diğer kişilere yönelik duydukları güven sorunları, cinsel problemler, çok eşliliğin olması, iş tatminsizliği ya da mesleki alanda görülen sorunlarla birlikte meydana gelen ekonomik endişeler, aile ve toplumla anlaşma sorunları gibi oldukça farklı sebepler vardır.¹¹²

2.1.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi

Taner'in bildirdiğine göre ABD'de çocukluk dönemi travmalarının 5-20/1,000 ortalamasında görüldüğü bilinmektedir. Bedensel ihmalin fazla olduğu ifade edilmektedir. Bedensel istismar her iki cinsiyette de görülmektedir. Fakat erkekler daha küçük yaşlarda maruz kalıyorken kızlar ise ergenlik dönemlerinde maruz kalmaktadırlar. Yapılan çalışmalara bakıldığında ise, çocuklarının yaş aralıklarının artmasıyla beraber bedensel ihmal ve istismarın azaldığı ifade edilmektedir. 20 yaşından daha küçük olan annelerin çocuklarına bedensel istismarda daha fazla buldukları saptanmıştır. Anne istismarı genellikle çocukluk döneminde oluyorken babaların ise ergenlik döneminde daha fazla olmaktadır.¹¹³

Duygusal istismar, gözle görülür bir şekilde olmadığından, bu alanla ilgili olan sonuçlar pek de güvenilir olmamaktadır. Fakat cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir. Belirgin bir görülme yaşı olmamasına rağmen genellikle 6 ile 8 yaşları arasında olmakta ve ergenlik dönemine kadar sürmektedir.¹¹⁴

Türkiye' de genel örnekleme yapılan yeterli bir araştırma olmamaktadır. Çocuklarda görülen fiziksel istismar oranının %30-35, cinsel istismarın ise %13 olduğu belirtilmektedir.¹¹⁵

---

¹¹² Çakmak, a.g.e., s.17.

¹¹³ Taner ve Gökler, a.g.e., s.82-86.

¹¹⁴ Taner ve Gökler, a.g.e., s.82-86.

¹¹⁵ Muhammed Ayaz vd., *Çocuk ve ergen adli olgularda ruhsal değerlendirme*, Klinik Psikiyatri Dergisi, 15(1), 2012, s.33-40.

2.1.7. Çocukluk Çağı Travmaları ve Kuramlar

2.1.7.1. Psikiyatrik Model

1960-1970 'li yıllarda görülmeye başlayan bu model, ilk defa Kempe ve arkadaşları ile duyurulmaya başlanmıştır.¹¹⁶ Çocukların istismar gibi kötü durumlara maruz kalmalarından genellikle ebeveynler sorumlu tutulmaktadır. Bu model ebeveynleri psikolojik olarak gözlemlemekte ve karakterlerini ele almaktadır. Bu modelde, istismar sapkınca bir davranıştır. İstismarcının suça yatkınlığı ya da psikolojik bir rahatsızlığı olmalıdır. Bu tür anne babalar arasında narsist özellikleri olanlar, depresyon, kaygı gibi durumları olanlar, özgüven eksikliği olanlar bulunmaktadır. Bu bakışla gerçekleştirilen araştırmalar, sosyal ortamlarda bulunmaktan kaçınma ve rahatsız olma, dürtüsellik, şiddete meyilli olma gibi durumların suçlu kişilerde genel olarak görülen davranışları arasındadır.¹¹⁷

Doerner ve Lab, istismara maruz kalan çocukla ebeveyn arasındaki bağlantının dinamiğini belirtmek adına "rol değiştirme" terimini belirtmektedir. Bu kavramda ebeveyn, çocuklarından sevgi istemektedir. Çocukların ebeveynlerin gereksinimlerini gidermelerindeki başarısızlıkları, ebeveynin hayal kırıklığı yaşamasına sebebiyet vermektedir. Bu tür duygular istismar ile sonuçlanan durumların oluşumuna neden olmaktadır. Ebeveyn ve çocuk ilişkilerinin ters duruma geldiği ailelerde, çocuklar sorumluluklarını yerine getirmeyen anne ve babalarını idare edebilmek için kendi ihtiyaçlarını görmezden gelerek yıpranmaktadır.¹¹⁸ Alexander, 832 üniversite öğrencisiyle ebeveyn-çocuk rolü tersine dönüşünün bir ölçütünü oluşturmak için devam ettirdiği araştırmasında; baba ve oğul davranışlarının tersine dönmesi, babanın bağımlılıkları; baba-kızı davranışlarının tersine çevrilmesinin, kızının cinsel istismar hikayesi ve babanın psikolojik hastalığıyla anne-kızı rolünün tersine çevrilmesinin evlilik uyumsuzluğu ve kızının cinsel istismar hikayesiyle alakalandırılmıştır.¹¹⁹ Alexander'ın, ergenlik dönemindeki tek (% 44) veya çoklu (% 56) ilişkilerinde istismara maruz kalan 93 kadına yönelik bağlanma özelliklerini, çocukluk dönemi travma hikayelerini, aile niteliklerini ve duygulanım rahatsızlıklarını kıyasladığı çalışmasında çoklu bir şekilde mağdur olan kadınların, çocukluk çağında cinsel

---

¹¹⁶David Wolfe, *Child abuse: Implicationsforchilddevelopmentandpsychopathology*, Sage Publications, 10. Baskı, 1999, s.139

¹¹⁷ Wolf, a.g.e., s.140.

¹¹⁸ William Doerner ve Steven Lab, *Victimology*, Routledge, 2015, s.505.

¹¹⁹Pamela Alexander, *Parent-child role reversal: Development of a measureand test of an attachmenttheory model*, Journal of SystemicTherapies, 22(2), 2003, s.31-44.

istismara maruz kalmaları, şiddet görmeleri ve ebeveyn-çocuk rollerinin tam tersine dönüşmesinin daha büyük ihtimal olduğunu söylemiştir.¹²⁰

2.1.7.2. Psikolojik Model

Psikiyatrik modelin yeterli olmayışı ve daha sonrandan yapılan çalışmaların yeni verileri yeni bir modelin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu model de, çocuk ebeveyn ilişkisi, gerginlikle baş etme yöntemleri ve çocuk büyütme yöntemleri gibi ruhsal süreçleri barındırmaktadır.¹²¹

Çocuk ve ebeveyn ilişkisinin içeriği incelendiğinde çocukların zor olan mizaç özelliklerinin istismara uğramalarına neden olabileceği gibi ebeveynin kötüye kullanım hikayesi de çocukların istismara uğramalarında yordayıcı olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında bu durum “şiddet döngüsü” olarak açıklanmaktadır. Şiddete uğramanın ya da tanık olmanın neticesi erken yaşam dönemlerinde bu tutumların normal olabildiğine yönelik şemalar meydana getirmektedir. Bunun için istismara uğrayan çocukların yaşamlarına dair bir sorun yaşadıklarında şiddet gösterme eğilimleri de daha fazla olmaktadır.¹²² Carr, çalışmaların % 30'unun şiddetin nesiller boyu aktarım olduğu düşüncesini desteklediğini ifade etmiştir. Kendiliğin içe atımları ve bu durumla alakalı uyumsuz içsel çalışma modellerinin çocukluk çağında istismara uğramanın neticesi olarak meydana gelebileceğini söylemiştir. Carr, kötüye kullanımı olan ebeveynlerin düşünce çarpıtmalarının etkilerini belirtmektedir. Küçük yaşta çocuklar için mantıklı olmayan yüksek standartlar ve kişinin tutumlarını bilerek yapılan bir meydan okuma diye düşünen bu çarpıtmaların temel niteliklerini meydana getirmektedir.¹²³

2.1.7.3. Sosyolojik Model

Önceki iki modelin sınırlılıkları neticesinde, çalışmacılar daha farklı bakış açılarına sahip olmuşlardır. Sosyolojik model sosyal stres modeli olarak da belirtilmiştir. Bu model, çocuk istismar ve ihmalini, sosyal davranışlar, yapı gibi farklı alanlarda gözlemlemektedir. Maddi ve sosyal yetersizlik ve sosyal desteğin bulunmaması, sosyal çevrede şiddetin normal görülmesi, sosyal konum çok boyutlu bağlamın önemli alanlarıdır.¹²⁴

---

¹²⁰Pamela Alexander, *Childhoodtrauma, attachment, andabusebymultiplepartners*, Psychologicaltrauma: Theory, research, practice, andpolicy, 1(1), 2009, s.78.

¹²¹Wolf, a.g.e., s.145.

¹²²Maria Scannapieco ve Kelli Connell-Carrick, *Understandingchildmaltreatment: An ecologicalanddevelopmentalperspective*, Oxford UniversityPress on Demand, 2005, s.301.

¹²³ Alan Carr, *TheHandbook of Child andAdolescentClinicalPsychology*, A ContextualApproach, 1999, s.241.

¹²⁴ Scannapieco ve Connell-Carrick, a.g.e., s.305

Bu faktörler aile kurumunun işlevselliğini etkilemektedir. Ve devamlı bir stresin oluşmasına neden olmaktadır. Ebeveynler bu stres karşısında hayal kırıklığı, umutsuzluk hissetmektedirler. Bu tepki istismarın oluşumuna kolaylaştırmaktadır. Bunun için bu modelde sosyal destek üzerinde durulmaktadır. Mesela; aile bireyleri çok fazla göç ettiğinde çevreleriyle olan bağları azalabilir, gerginlikleri fazlalaşabilir ve bunların neticesinde istismar oluşabilir.¹²⁵

2.1.7.4. Ekolojik Model

Bu model, Burger'in 1978'deki, Tinbergen'in davranış gelişim şemasını çocuk istismarı alanında uyarladığı çalışması ve Bronfenbrenner'in ekolojik yaklaşımını baz alarak Belsky (1980) oluşturmuştur.¹²⁶ Bu modelde; çocuk istismarının kişi ve aileye gömülü olan kişisel, aile, çevre ve kültürde bulunan çoklu durumlarını, bu belirleyicilerin diğerinin içerisine ekolojik şekilde yuvalanmış olduğunu ve çocuk istismarı ve ihmali alanında araştırmalarda ifade edilen zıtlıkların oldukça ortada olduğunu belirtmektedir.¹²⁷

Üç önemli özellik odak noktasıdır. İlk seviyede, ebeveynin kötüye kullanımının nasıl oluştuğu incelenerek ebeveynin kişisel ilerlemesine odaklanılmaktadır. Bu evrede ebeveynin çocukluk döneminde istismara maruz kalıp kalmadığı veya mesleğinden doyum alıp almadığı gibi istismar eden anne ve babanın şimdi veya geçmiş dönemdeki kişisel özellikleri önemli olmaktadır. İkinci olarak da, bu tutumun öncesinde ne olduğu incelenerek istismarın meydana geldiği zaman aralığında yaşanan durumlara odaklanılmaktadır. Üçüncü durum ise, davranış sonunda neler görüldüğü incelenerek istismar veya ihmal işlevi incelenmektedir.¹²⁸

2.1.7.5. Geçiş Modeli

Wolfe, önceki modellerin istismarı belirli bir sistem içerisinde tanımlayamadığını belirtmiştir. Ona göre çocuk istismarı toplumsal, ailevi ve bireysel etmenler olarak açıklanmalıdır. Bu geçiş modeli iki temelden oluşur. Birincisi, çocuk istismarını üç düzeyden meydana gelen, yavaş devam eden bir aşama olarak açıklamaktadır. İkincisi ise, ebeveynlerin sinir ve baş etme yöntemlerinin açıklanmasına yönelik

---

¹²⁵ Doerner ve Lab, a.g.e., s.324.

¹²⁶ Ann Burgess vd., *Biology of memory and childhood trauma*, Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 33(3), 1995, s.16-26.

¹²⁷ Jay Belsky, *Child maltreatment: An ecological integration*, American psychologist, 35(4), 1980, s.320.

¹²⁸ Belsky, a.g.e., s.320.

psikolojik aşamalarla alakalıdır. Bu aşamalar, devamlılığı getirememe telafi edici etmenler ve evreler arası ilerlemeyi ifade eder.¹²⁹

2.1.7.6. Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley çocuk istismarının nesil aktarımını ve risk etmenlerini ifade etme amacıyla Sameffo ve Chandler'in gelişimin etkileşimsel modelini öncü kabul ederek etkileşimsel bir model oluşturmuşlardır.¹³⁰ Sameffo ve Chandler bu modelin, çocuğun ve etrafındaki kişilerin birbirini etkisi altına aldığı döngüsel bir aşama olarak ifade etmektedirler. Teorisyenler, çocuklara kötü muamelenin karmaşıklığının ve heterojenliğinin kabul edilmesi gerektiğini; ampirik olarak incelenmesi ve gelişim, kişilik, psikopatoloji, aile ve sosyal sistemler gibi kavramlar doğrultusunda ifade edilmesi gerekliliğini belirtmişlerdir.¹³¹

2.2. FEDAKARLIK

Prososyal davranış kavramını psikologlar oluşturmuşlardır. Kişinin başka bireylere yarar sağlama isteğiyle gösterdiği davranışlar şeklinde açıklanmaktadır. Bu kavram antisosyal davranışın zıddı olarak oluşturulmuştur. Diğer kişilere hizmette bulunan ve onların beklentileri yönünde gereksinimlerini karşılamak gayesiyle gösterilen tutumları içermektedir. Bu konuyla birlikte bazı psikologlar bu durumu 'yardım etme davranışı' şeklinde açıklamaktadırlar.¹³² Toplumsal ortam açısından faydasının olması için yapılan bu tutumlar bir emre ya da zorunluluğa bağlı olmamakta ve geleneksel davranışlara oranla çeşitlilik sağlamaktadır. Biçimsel özellik barındırmayan tutum ve davranışlar fazladan rol davranışı şeklinde değerlendirilmektedir.¹³³ Başka kişilere yarar sağlama anlamında farklı olumsuz bir fikir barındırmayan bütün bu tutumlar psikososyal hareket olarak ifade edilmektedir. Bu açıklamayla birlikte olumlu açıdaki çoğu sosyo-kültürel tutumun özgeci olmadığını düşünebiliriz.

Özgecilik kavramı, ilk etapta din ve felsefe alanının çalışma konularında bulunurken, psikolojinin de dalı olmasıyla, bu alandaki kuramcılar ve çalışmacılar açısından da incelemeye alınmıştır.¹³⁴ Felsefe ve psikoloji de özgecilik kavramı

¹²⁹Wolfe, a.g.e., s.357.

¹³⁰DanteCicchetti ve RossRizley, *Developmentalperspectives on theetiology, intergenerationaltransmission, andsequelae of childmaltreatment*, New Directionsfor Child andAdolescent Development, 1981(11), 1981, s.31-55.

¹³¹Cicchetti ve Rizley, a.g.e., s.31-55

¹³² Nuri Bilgin, *Sosyal Psikolojiye Giriş*, 3.baskı, İzmir Kitaplığı Yay, İzmir, 1995, s.241-247.

¹³³ Erçin Karadağ ve Işıl Mutaftçılar, *Prososyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Bir Çözümleme*, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 2009, s.41-69.

¹³⁴Mustafa Kemal Yöntem ve Tahsin İlhan, *Benlik Kurguları Ve Otantikliğin Özgecilik Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi*, Electronic turkishstudies, 8(8), 2013, s.2291-2302

yalnızca bir hareket değil, bu davranışın neticesinde diğer kişilere faydasının olması ve davranışının arkasında bulunan sebeptir. Psikolojik alan, özgeci tutum ve saptamaların altında yatan motivasyonla kişilerin egoistik ve özgeci tutumlarıyla uğraşmaktadır. Felsefi görüş de, özgeciliği ahlak yaklaşımı içerisinde işleyerek, faydalı hareketin neticesi ve davranışın arkasındaki esas düşünce ile alakadar olmaktadır.¹³⁵ Bulduğumuz zaman içerisinde özgeci tutumların tanımlanması konusunda tartışmaları yok etmek adına, psikoloji, sosyoloji, biyoloji, sosyo-biyoloji, antropoloji, felsefe, teoloji ve pedagoji alanlarında çalışmalar hala yapılmaktadır. Bu davranışın söz konusu olmasından itibaren özgeciliğin bulunduğu ve insanın yapısının temel bir taşı olduğunu destekleyen araştırmacılarla özgeci tutumun normal hayatta olmayacağını düşünen çalışmaları bir çekişme içerisine itmiştir. Bilim insanlarının birçoğu çalışmalarını, özgeci tutumun mümkün olmadığı ve insanın doğasının egosist motivasyonlarından meydana geldiğini ifade eden bir düşünceye bağlı kalmaktadırlar.¹³⁶ Özgeciliğin ne demek olduğuna dair net bir açıklama yoktur. Sosyobiologlar, özgeci tutumu, davranışı gerçekleştiren bireyin alıcı kişiden çok daha az çıkar elde etmesine bağlamaktadır. Bu alandaki Carlo ve Randall (bu özgeciliği, bireyin çıkarlarından ayrı bir biçimde, diğer kişilerin rahat etmesi adına içten bir şekilde yaptıkları, esasında sempati, içselleştirilmiş norm ve prensipleri bulunan bir davranış olarak açıklamaktadırlar.¹³⁷

2.2.1. Fedakarlığı Etkileyen Faktörler

İnsanlarda fedakarlık davranışlarını etkileyen etmenler adalet ve toplumsal eşitlik duygusunun var oluşudur. Haklılık ve kaynakların adil bölüşümü ilkesine göre belli bir göreve eşit miktarda katkı sağlamış kişilerin, paylarını da eşit miktarda almaları gerekir. Farklı miktarda pay alınırsa verilen ödülün tekrardan eşit miktarda dağıtımı sağlanarak adaleti yeniden sağlama zorunluluğu oluşur. Bu durumda ise verilen ödülün daha az pay alan birey yaşamış olduğu haksızlık karşısında üzüldürken, hak ettiğinden daha fazla pay alan kişinin kendisinden daha az pay alana kendinden çıkarıp ekleme eğilimi gösterir.¹³⁸ Yaşanılan haksız olaya tanık olan üçüncü kişi ise haksızlığa uğrayan tarafın payını arttırmaya meyillidir. Herhangi bir hayır kurumuna bağışta bulunmanın, yardım amaçlı derneklerde yer almak ve sosyal

¹³⁵Aysun Aydın, *An Analysis Of Altruistic Behavior Practices In Terms Of Macintyre's View Of Virtue And Practice*, ETHOS: Dialogues in Philosophy and Social Sciences, 3, 2009, s.4.

¹³⁶Zdenek Mlčák ve Helena Zaskodná, *Altruistic motivation, empathy, and affiliation*, Educational & Didactic Communication, 2008, s.123-124.

¹³⁷Gustavo Carlo ve Brandy Randall, *The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents*, Journal of Youth and Adolescence, 31(1), 2002, s.31-44.

¹³⁸Jerald Greenberg, ve Cohen, R. L, *Equity and Justice in Social Behavior*, Academic Press, New York, 1982.

hizmet programlarının altında yatan esas duyguyu adalet ve toplumsal eşitlik duygusunun oluşturduğu varsayılmaktadır. İnsanların düşünceleri, dünyadaki kaynaklarda herkesin pay alma hakkına sahip olduğu yönündedir.¹³⁹ Bireyin borçlarını ödemesi ya da var olan kusurunu ifşa etmesi özgeci bir davranış olarak görülmekten ziyade adalet ilkesi gereğince yapılması gereken dürüstlük davranışıdır.¹⁴⁰ İki kişinin aynı emeği göstermiş olduğu bir işte bir diğerinin daha fazla kazanç sağlaması adil bir durum değildir. Eşit pay alma inancı, insanların toplumsal adalet çısından duymuş oldukları bir baskı ve eşitliği sağlamak adına çaba göstermeye meyilli olduklarını göstermektedir. Tüm bunlara rağmen ortada hala bencillik durumları oluşmakta ve kişi önce kendi yararını gözetmektedir.¹⁴¹

İyilik yapan kişi olası bir durumda iyilik yapılmaya muhtaç kalırsa, yardım etmiş olduğu kişi tarafından yardım etme eğilimi yüksek olacaktır. Adalet'e uygun hareket edenler için özgeci ödüllendirme yöntemi kullanılır. Tam tersi adaletsizlik yaratan davranışlarda ise cezalandırma sistemi uygulanmaktadır.¹⁴²

2.2.1.1. Empati

Empati, bireyin bir başka kişinin içinde bulunmuş olduğu psikolojik durumu anlayabilme yeteneği olarak açıklanır.

Çalışmacılar empatinin fedakarlık, yardımlaşma ve benzeri özgeci davranışların altında yatan unsur olduğunu öne sürmüşlerdir.¹⁴³ Psikolog ve kriminologlar tarafından suçlu sosyopatların en belirgin özelliklerinden birinin empatiden uzak bireyler oldukları ifade edilmektedir.¹⁴⁴ Empatinin insani bir değer olduğunu söyleyen Hoffman, bir yaşından itibaren çocuklar sıkıntı içinde olan akranını rahatlamak için birtakım rahatlatıcı davranışlar sergilemeye başlar. Öperek, dokunarak, okşayarak, kucaklayarak ya da yetişkin birinden yardım isteyerek sıkıntı yaşayan akranına yardımcı olur. Diğer bebek ağlamaya başladığı zaman, diğer bebeğin de onun rahatsızlığı nedeni ile ağlamaya

¹³⁹ Gander ve Gardiner, a.g.e., s.324-327

¹⁴⁰ EliasKhalil, *What is altruism?*, Journal of economicpsychology, 25(1), 2004, s.97-123.

¹⁴¹ Gülin Kaçar Banbal, *Hemşirelik Öğrencilerinin Özgeciliği Düzeyleri*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, 2010, s.3-9 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁴² Şule Güney ve Hasan Galip Bahçekapılı, *İnsanlarda özgeci işbirliğinin psikolojik ve beyinsel temelleri*, Türk Psikoloji Yazıları, 13(25), 2010, s.29-38.

¹⁴³ MarryGander ve Harry Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 2.baskı, Çevirenler: Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s.412-432

¹⁴⁴ Richard Kocsis, *SerialMurderandthePsychology of ViolentCrimes*, Totowa, NJ: Humana. Google Scholar, 2008, s.201-206.

başlaması empatinin erken başlangıcı sayılmaktadır.¹⁴⁵ İnsanlar güçlük yaşayan diğer bireylere empati ile yaklaştıkları zaman onların acılarını az da olsa hissedebilir ve gerekli yardımı yapabilir. Fedakar davranışını tetikleyen empatinin mağdur durumda olan kişinin acısını hafifletmeye yönelik olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁶ Fedakarlık seviyesi yüksek olan bireylerin daha fazla empati yapabilme özelliğine sahip oldukları yapılan araştırmalar ile kanıtlanmıştır.¹⁴⁷ Diğer yandan empatinin olması özgeciliğin yüksek olması gerektiğini garanti etmez.¹⁴⁸ Özgeci davranışı tetikleyen birçok unsurun olduğu empatinin de bu durumu harekete geçiren en önemli unsurlardan biri olduğu görülmektedir.¹⁴⁹

Başkalarının düşüncelerinin objektif bir şekilde farkında olmak ve onların duygularını temsili olarak yaşama, acı ve sevinçlerine ortak olma, paylaşma özgeciliğin daha geniş açıdan tanımıdır.¹⁵⁰ Yardıma muhtaç kişilere duyulan empati, özgeci davranışı da beraberinde getirir. Karşımızdaki insanla empati yaptığımızda herhangi bir kazanç gözetmeksizin yardım etme arzusu yaşarız. Bu durum da özgeci davranış ve empatik eğilim arasında yüksek bir ilişkinin olduğuna işaret etmektedir.

Yapılmış olan araştırmalarda yardıma ihtiyacı olan kişiler ile empati kuranların, kurmayanlara göre daha fazla yardım etme eğilimlerinin olduğu görülmüştür. Empati, iletişim sırasında kendisini karşısında olan kişinin yerine koyarak olaylara onun gözüyle bakarak, duygu ve düşüncelerini anlayabilme yaklaşımı içinde olma durumudur. Başka bir deyişle karşısındaki insanın iç dünyasına göre düşünebilme anlayabilme, hissedebilme şeklinde de düşünülebilir.

Yapılmış olan bazı çalışmalarda empati davranışının, özgeci davranış açısından en önemli tetikleyici unsur olduğuna bakılmış ve özgeci davranış ile empati kavramını ilişkilendirmişlerdir.¹⁵¹ Empati, özgeci davranışın temel unsuru olarak

---

¹⁴⁵ Nigel Barber, *Acımasız bir dünyada özgecilik: doğanın duygusu*, Çeviren: Orhan Düz, Güncel Yayınları, İstanbul, 2005, s.114-117.

¹⁴⁶ Charles Daniel Batson, *Altruism in humans*, Oxford University Press, New York, 2011, s.156.

¹⁴⁷ Burcu Tekeş, *Engellilere yönelik tutumları yordayan değişkenler: Kültürlerarası bir araştırma*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013, s.87-96 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁴⁸ Leyla Ulus, *Annelere uygulanan empati eğitiminin empati ve bağışlama düzeylerine etkisi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2015, s.137-154 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

¹⁴⁹ Nurgül Yavuzer, *Bir Prososyal Davranış Kaynağı Olarak Özgeci Motivasyonun İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi*, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 2017, s.105.

¹⁵⁰ Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayıncılık, Ankara, 2003, s.87-95

¹⁵¹ Daniel Batson vd., *Perspectivetaking: Imagining how another feels versus imaging how you would feel*, Personality and social psychology bulletin, 23(7), 1997, s.751-758.

açıklanmaktadır. Empati yapmanın, başka insanların sıkıntılarını azaltmak amacı ile özgeci davranışa neden olduğu belirtilmektedir.¹⁵²

Empati egositliğe yönelik bir motivasyonun aksine özgeci motivasyon unsuru olarak görülmektedir.¹⁵³ Fakat empati kuran kişilerin, empati kurmayanlara oranla daha fazla özgeci davranış sergilemelerine yönelik iki kuramsal açıklama bulunmaktadır.

Bunlardan birincisi; Sıkıntı yaşayan bireyle empati kuran kişinin onu anladığı için içsel bir sıkıntı içine girer ve rahatlaması için o kişiye yardım eder görüşünü savunur. Diğer bir görüş ise Sıkıntılı durumda olan bir kişiye yönelik empati geliştirerek duruma vakıf olan kişi özgeci bir davranış sergileyerek, sıkıntı içinde olan kişiyi rahatlatmak amacı ile kendisine yardım eder görüşünü savunmaktadır. Bu görüşlerden birincisinde egoist bir güdü varken, diğerinde ise özgeci bir güdü bulunmaktadır.¹⁵⁴

Özgeciliğe göre yardım etme davranışı hem bencillik hem de özgeci bir güdü taşımaktadır. Özgeci davranışın karşısındaki kişiye yarar sağlayıp sağlamayacağı belirsiz iken egoist temelli yardımda ödül ya da cezadan kaçınma durumu söz konusudur.

2.2.1.2. Özgecilik

Özgecilik kavramı prososyal davranışın alt üyesi olarak kabul görmektedir.¹⁵⁵ Özgecilik -altruizm- İngilizce sözlükte “disinterested and selfless concern for the well-being of others” şeklinde ifade edilmektedir.¹⁵⁶ Bu tanımın açıklaması, “bir başkasının iyiliği için herhangi bir şekilde karşılık beklemeden, özverili bir biçimde ilgi göstermek” şeklinde çevrilebilir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre özgeci olma kavramı, diğerkâmlık anlamına gelmektedir. Diğer-kâm “başkalarını düşünen”, diğer-bin ise “başkalarının iyiliği için özgeci davranışlar sergileyen, başkaları için yaşayan” şeklinde açıklanmıştır. Özgecilik kavramı yeni bir kelime, diğerkâmlık ise Osmanlıca bir kelimedir. Bundan dolayı günümüz Türkçesinde hem özgecilik hem de diğerkâmlık kelimeleri az kullanılmaktadır. Bunun yerine daha çok fedakârlık terimi

¹⁵² Güzin Kaçar Banbal, *Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, 2010, s.32-36 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵³Hans-WernerBierhoff ve ElkeRohmann, *Altruisticpersonality in thecontext of theempathy–altruismhypothesis*, EuropeanJournal of Personality, 18(4), 2004, s.351-365.

¹⁵⁴ Üstün Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.64-66.

¹⁵⁵ Karadağ ve Mutaçlılar, a.g.e., s.41-69

¹⁵⁶ Oxford LivingDictionaries, (2018).<https://en.oxforddictionaries.com/definition/altruism> Erişim Tarihi: 20.02.2019

kullanılmaktadır.¹⁵⁷ Özgecilik literatüründe birçok değişik bakış açısı olup, özgeciliğin kavramsallaşması ile ilgili birçok açıklamalar bulunmaktadır. Özgecilik yalnız başına kabul edilmiş tanımlamalardan sakınılmıştır. Özgecilik referans olarak farklı boyutlardan bakılan, çok fazla çalışmacılar tarafından ölçme girişiminde bulunulan ve araştırılmaya değer görülen bir kavramdır. Batson'a göre özgecilik araştırmacılarını biyolog, sosyobiolog, gelişimsel ve sosyal psikologlar kapsamaktadır. Sosyolog ve ekonomistler de özgecilik kavramını açıklama girişimi göstermişlerdir.¹⁵⁸ Örnek verecek olursak Mateer ve Willover literatürü inceledikten sonra özgeciliği, dışarıdan herhangi bir ödül beklemezsizin yapılmış olan, bir başkasına yarar sağlayan davranış şeklinde tanımlamaktadır.¹⁵⁹ Özgecilik kavramı yeni bir kavram olmayıp, insanlık tarihinde en başından beri var olan bir değerdir. Özellikle, dinlerin ideolojilerin ve ahlaki değerlerin merkezinde yer alan önem arz eden bir değerdir. İnsanlığın bir parçası olan bu değer manevi üstünlüğün göstergesi de sayılmaktadır. Özgecilik anlamına gelen "altruisme" daha modern anlamda AugusteComte ile ortaya çıkmıştır. Terim olarak Fransızca bir kelime olan "altruisme" Auguste Comte tarafından yazılmış olan *Système de PolitiquePositive* isimli eserde geçmektedir. Bu terim Latince'de "diğeri için" anlamına gelmekte olup, "alter" ve "ui" kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.¹⁶⁰ İngilizce'de ise bu tanım "altruism" olarak görülmektedir. Özgecilik 1980 yıllarından sonra daha yoğun bir biçimde araştırılmaya başlanmıştır. Filozoflar, psikologlar, ekonomistler ve sosyologlar tarafından araştırılmıştır. Elde edilen veriler özgeciliğin insanlığa ait bir parça olduğu yönündedir.¹⁶¹ Özgecilik yalnızca psikoloji alanında olmayıp birçok meslek grubunda da ilgi odağı olup araştırmaya değer olarak görülmektedir. Yapılmış olan bu araştırmaların içinde en çok kabul gören tanım; bir kişinin dışarıdan herhangi bir katkı olmaksızın diğere yardım etme davranışı" şeklinde ifade edilen tanımdır.¹⁶² Özgecilik bir kişinin diğere çıkarlarını öncelik haline getirmek anlamına gelmektedir.¹⁶³ Literatürde geçen bütün özgecilik tanımları incelendiğinde özgecilik

---

¹⁵⁷ Türk Dil Kurumu (TDK), <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.02.2019

¹⁵⁸ Daniel Batson, *TheAltruismQuestion: Toward a Social-PsychologicalAnswer*, Hillsdale NJ: Lawrence ErlbaumAssociates. 1991, s.124-127

¹⁵⁹ N. H. Mateer ve D. J. Willover, *TeacherAltruism: Implicationsforadministrators*, Pennsylvania EducationalLeadership, 13(2), 1994, s.29-31.

¹⁶⁰ NiallScott ve JonathanSeglow, *Altruism*, McGraw-HillEducation, UK, 2007, s.104-107.

¹⁶¹ Hacer Duygu Yeşilkayalı, *Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgecilik durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, 2015, s.106-125 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁶² Sırrı Akbaba, *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, Erzurum, 1994, s.29-39 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

¹⁶³ Scott ve Seglow, a.g.e., s.147

kavramına yönelik husular “Davranışın hiçbir çıkar gözetmeksizin yapılması ve iyi olan bir davranışın “başkasının yararına yapılması” şeklinde olduğudur.¹⁶⁴ Bu temel noktayı işleyen tüm tanımlar özgeciliği tarif ederken kullanılabilir. Özgecilik ile ilişkili olan bir diğer kavram ise “özgeci davranış” insanlara yardım etmiş olmanın kendisinde oluşturduğu mutluluğun dışında herhangi bir beklentisi olmadan gönüllü olmayı ifade eder. Özgeci davranışı özgeci olmayan davranıştan ayıran şey niyettir.

Örneğin çaresiz yardıma muhtaç yanmakta olan bir binanın içinden yanmaktan kurtaran, bu sırada kendi hayatını düşünmeksizin tehlikeye atıp, sonra da bir ödül beklentisi içine girmeden iyiliği yaptıktan sonra ortamdan kaybolan kişinin bu tutumu özgeci bir davranış olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁵ Özgecilik ile egoizm, modern bilime konu edilmeden önce felsefe ve din alanında önem arz eden bir yer kaplamıştır. Din adamları bencillik ile hayır yapma işlerini birbirine zıt olan şeyler olarak görmekteydiler. Ortaçağdaki felsefeciler ise kişisel-egoist sevgi ile karşılıksız saf sevgiyi zıt olarak kabul etmekteydiler. İnsanın niteliklerinin genetiksel mi yoksa çevresel mi olduğuna dair tartışmalar günümüzde olduğu gibi eski çağlarda da tartışma konusu olarak görülmekteydi.¹⁶⁶ Kişinin kendi faydasına olmayan hatta zararının dokunacağı bir eylemi başkası için yapması rasyonel değildir.¹⁶⁷

Özgeciliğin ya da ahlaki normları yalnızca mantıklılıktan türetme girişimi başarısızdır. Mantık çerçevesinde bakıldığı zaman özgeci davranış kabul görülen bir davranış olmamakla birlikte mantık olarak kabul görmemektedir.¹⁶⁸ Egoist davranışının sergilenmesinde önemli olan hususlardan biri de benlik algısıdır. Birey temelli kültürlerde, bireyler iç gruplardan duygusal olarak kopukturlar. Bireylerin özerk olma istekleri ön plana çıkar. Kişisel çıkarlar ve istekler, grubun amaç ve isteklerinin önüne geçer. Bundan dolayı kişilerarası ilişkiler içinde davranışı belirleyen en önemli etken yarar/zarar hesabıdır.¹⁶⁹ Çıkar elde edilme düşüncesi ile bağışta bulunmak için

---

¹⁶⁴ Akbaba, a.g.e., s.18-24

¹⁶⁵ Figen Kasapoğlu, *Üniversite öğrencilerinde iyilik hali ile özgecilik arasındaki ilişkinin incelenmesi*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya, 2013, s.104-116 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁶⁶ Gürsen Topses, *Elseverlik (Alturizm) Ve Benseverlik (Egoizm) Ölçeğiyle İlgili Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*, International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education, (IJTASE) 1(2), 2012, s.60-71.

¹⁶⁷ Barber, a.g.e., s.114-117

¹⁶⁸ LiJing, *Self-love and morality: Beyond egoism and altruism*, 2005, s.208.

¹⁶⁹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni insan ve insanlar*, 10.baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2004, s.32.

maddi bir yardım yapılırsa, bu durum gerçek anlamda özgeci bir davranış olarak kabul görmemektedir.¹⁷⁰

Davranışın gerçekleştirilmesinde bencil bir amaç olma durumu da bulunmaktadır.¹⁷¹ Birçok insan toplumsal normlara ayak uydurmak ve toplumdan dışlanmamak adına davranışlarını meşru hale getirmek adına yardım davranışları gösterebilir.¹⁷²

Özgeciliğin tanımı ile alakalı literatürde en büyük anlaşmazlığın “karşılıklılık” konusu olduğu görülmektedir.¹⁷³ Özgeciliğin bu bağlamda, bir kişinin başka birine yönelik göstermiş olduğu özgeci davranışın karşılığını ilerde mutlaka görme ihtimali o kişiyi özgecilik için motive eder.¹⁷⁴ İlk başlarda açıklanan özgecilik tanımına aykırı olmamakla birlikte bu duruma “karşılıklı özgecilik”denir. Karşılıklılık anlayışı bizlere yardım eden kişilere yardım sağlamamız gerektiğini öne sürer. Kişilerin kendilerine yardım eden kişilere daha sonradan yardım etme eğiliminde oldukları görülmüştür. Büyük yardımların küçük çapta olan yardımlara oranla daha fazla karşılık görüldüğü görülmüştür. Yarar sağlanan davranışın ciddi anlamda yardım amacı ile yapılmış olduğu algılandığı zaman, bireyler tarafından karşılığı daha çok verilmektedir. Goranson ve Berkowitz yapmış oldukları araştırmada deneklerin kendilerine yardım eden kişilere yardım ettikleri görülmüştür. Bu hoşlanmadıkları kişiler dahi olsa kendilerine yardım eden kişilere karşılık vermişlerdir.¹⁷⁵

Karşılıklı özgecilik, özgeciliğe göre daha kabul edilebilir, mantıklı ve rasyonel sayılmaktadır. Kişi ileriki zaman diliminde bir yarar göreceyse yapmış olduğu özgecilik kendisi için bir zarar olarak görülmemektedir.¹⁷⁶ Tek sorunun ileriki zaman diliminde elde edeceği yararın gecikmesi ve bu durumun belirsizliğidir. Karşılıklı özgecilik daha çok küçük topluluklarda ve akrabalar arasında yaygındır. İçinde bulunduğuz anonimleşmiş kent insanında daha az görülmektedir.

“Başkalarına size karşı nasıl davranacakları şekilde davranın” kuralı “karşılıklılık ilkesi” olarak okumak en mantıklısıdır.¹⁷⁷ Karşılıklı özgeciliğin yaygınlığı gerçek özgeci

---

¹⁷⁰ Akbaba, a.g.e., s.17-24

¹⁷¹ Barbara Quigley vd., *Does asking make a difference? Effects of initiator, possible gain, and risk on attributed altruism*, The Journal of social psychology, 129(2), 1989, s.259-267.

¹⁷² Scott ve Seglow, a.g.e., s.24

¹⁷³ Işıl Mutaçlılar, *Özgecilik kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmen özgeciliği üzerine bir araştırma*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s.45-47 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁷⁴ Mutaçlılar, a.g.e., s.7.

¹⁷⁵ Bilgin a.g.e., s.241-247.

¹⁷⁶ Barber, a.g.e., s.114-117

¹⁷⁷ Scott ve Seglow, a.g.e., s.34.

davranışın bulunmadığı anlamına gelmiyor olsa da tanıdığımız insanlara özgeci olduğumuz gerçeği her iki durumda da benzerlik barındırır.

2.2.1.3. Toplumsal Değerler ve Fedakarlık

İçinde yaşamış olduğumuz toplumun kuralları, önlem almayı gerektiren iklim yasaları gibi yasalardır. Toplum yaşantısında duyulan şiddetli ihtiyaç, anlama gereği hissetmediğimiz durumlarda beliren kuruluşlar içerisinde dile gelir. Toplum hayatı ile alakalı kuralların, kutsallaştırılması ile bireyleri birbirine bağlayan din gibi. Her ne kadar yaşam şartlarımız doğal etkiler ile belirlenmiş olsa da topluluk hayatından doğan birtakım yasalar ve kurallar ile belirlenmektedir.¹⁷⁸ Toplumun ana belirleyicilerden olan toplumsal norm ve değerleri İnsanlık tarihi süresince toplumu ayakta tutmuş olan ve toplum içinde yaşayan birlikte huzur içinde yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak sağlayan temel faktörlerden oluşmaktadır. Gün geçtikçe ilerleyen teknoloji ve değişen ekonominin toplum üzerinde birtakım değişimler meydana getirmektedir. Bireylerin alışkanlıkları, kültürleri ve toplumsal değerlerinde değişimler yaratmaya neden olmaktadır.¹⁷⁹

Ekonominin getirmiş olduğu rekabet insanların birbiriyle savaşmasına neden olup, bir tarafın avantajını diğer tarafın dezavantajı haline getirerek insan ilişkilerinde zedelenmelere yol açmaktadır.¹⁸⁰ Bu durum da toplum içindeki bireylerin gereksinimlerinin çarpıtılıp zaaf haline gelmesine neden olur.¹⁸¹ Günümüzde değerler günden güne değişmekte olup dünyevi maddi konular ön planda tutulmaya başlanmıştır. İnsanların kendi mutluluğu için başkalarını umursamayıp yok saymaktadırlar. Bu sebeple günümüzde her zamankinden daha fazla yardımseverlik, doğruluk ve adalet sorgulanmaktadır.

Aynı zamanda prososyal davranışlar (prosocialbehavior) toplumun her kesiminden önemsenip, sosyal olma sürecinin en temel etmenini oluşturmaktadır. Bu yüzden sosyal davranışların incelenip geliştirilmesi, içinde bulunduğumuz toplum ve birey açısından önem arz etmektedir. Prososyal bir değer olan özgecilik aslında merak edilip uzun yıllardır bu konuya ilişkin araştırmalar yapılmaktadır.¹⁸² Kendisinden başka bir insanın yararına olan eylemler toplum yanlısı davranış, yardım etme davranışı

¹⁷⁸ Alfred Adler, *İnsan tabiatını tanıma*, Çev: A. Yörükcan, Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s.45

¹⁷⁹ Ayşegül Elif Karagülle ve Berk Çaycı, *Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma*, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication. 4(1), 2014, s.1-9

¹⁸⁰ Kevin Horney, *Psikanalizde yeni yollar*, Çev: Selçuk Budak, İlya Yayıncılık, Ankara, 1999, s.145.

¹⁸¹ Eric Fromm, *Yanılsama zinciri*, İlya Yayıncılık, İzmir, 2001, s.48.

¹⁸² Asiye Kumru vd., *Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi*, Türk Psikoloji Dergisi. 19 (54), 2004, s.109-125.

veya özgecilik olarak nitelendirilse de bunların aralarında önemli bir fark bulunmaktadır.

Toplum yanlısı davranışlar, anti-sosyal davranışlara tepki olarak toplumca değer verilmiş olan davranışları kapsamaktadır. Bu konuda belirleyici olan faktörlere özgecilik, hayırsever olma, işbirliği yapma, fedakarlık, güven, birine yardım etme gibi davranışları örnek olarak verebiliriz. Saldırganlık genele bakıldığı zaman anti-sosyal bir davranış olarak kabul görmüş olsa da, düşman kesimlerle savaşma halinde toplum bu davranışı, toplum yanlısı bir davranış olarak görebilmektedir.¹⁸³

Batson insanları toplum yanlısı gibi davranmaya iten dört etkeni öne sürmektedir:

Özgecilik: Diğer insanlara yardım etmek amacı ile hareket edilmesi,

Egoizm: Yapılacak olan işin sonunda kendi çıkarını düşünmesi ve buna yönelik olumlu sosyal davranışta bulunulması ;

Kollektivizm: Aile bireyleri, dernekler, politik partiler gibi belirli bir kesime yardımcı olmak amacı ile olumlu sosyal davranış göstermek ;

Prensiplik: Medeni ya da dini prensipler gibi ahlaki prensipleri desteklemek için olumlu sosyal davranışlar sergilemek.¹⁸⁴

Bir başkasının yararını gözeterek gerçekleştirilmiş olan bir eylem toplum yanlısı davranış olarak kabul edilmektedir..¹⁸⁵

Yardım etme davranışı terimi ise, toplum yanlısı davranışın bir alt kategorisini belirtmek amacı ile kullanılmaktadır ve bir amaç için başka bir canlı varlığın ya da grubun yararına davranış sergilemektir.¹⁸⁶

2.2.1.4. Genetik ve Fedakarlık

İnsanlar dışındaki canlılar arasında sürekli olarak karşılaşılan özgeci davranışlar sebebi ile, insanlarda da özgeci davranışların içgüdüsel olarak "özgecilik geni" ile belirlenmiş olduğu görüşü ortaya atılmışlardır. Özgeci davranışın, öğrenme veya kültürel değerler ile bir ilgisi yoktur. Kişinin herhangi bir karşılık beklemeden başka birine yardım ediyor olması, kendi çıkarlarını düşündüğü mantıklı bir taktik olarak

¹⁸³ Michael Hogg ve Graham Vaughan, *Sosyal psikoloji*, Çev. İ. Yıldız, A. Gelmez, Ütopya Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2007, s.578.

¹⁸⁴ Daniel Batson, *Why act for the public good? Four answers*, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 1994, s.603-610.

¹⁸⁵ Elliot Aronson, Timothy Wilson, Robin Akert, *Sosyal Psikoloji*, Çev. O. Gündüz, Kaktüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, s.623.

¹⁸⁶ Hogg ve Vaughan, a.g.e., s.578.

kabul görmektedir. Öte yandan başkaları için bir şeyler yapıyor olmak; ancak karşılıklılık veya akraba samimiyeti olarak bir anlam taşımaktadır. Evrim psikologları, akraba bağı olan kişilerin, akraba bağları olmayanlara yönelik özgeciliğe farklılıkların olacağını düşünmektedirler. Yapılmış olan araştırmaların sonucunda bireylerin, akrabalık bağı oldukları kişilere daha fazla yardım etme eğilimi göstermiş oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Fedakar davranışlar insan doğasında önem arz eden bir etmen olup, yaşamın devam edebilmesi açısından önemlidir.¹⁸⁷ Özgeci davranışların öğrenilmek gibi mecburiyeti bulunmamaktadır. Hatta özgeci davranış sergileyen bireylerin bu duruma duyuşsal ve davranışsal yatkınlıkları olduğu belirtilmektedir.¹⁸⁸

2.2.2. Psikanalitik Görüşe Göre Fedakarlık

Psikanaliz, psikoloji biliminde Freud'un kurucusu olduğu yaklaşımlardan biridir. Bilinçdışıdaki zihinsel süreçler ve Freud'un kişilik yapısına dair görüşlerinin bulunduğu bir yaklaşım olarak bilinmektedir.¹⁸⁹

Bu Kurama göre kişilik üç ana sistemden oluşur. Bunlar; id, ego ve süper egodur. Aklın en ilkel bölümü olan id, şehvetli ve saldırgan (Freud'un terminolojisiyle, cinsel) kısmını oluşturmaktadır. İd doğumdan itibaren haz ilkesi ile çalışmaktadır. Süperego ise yetiştirilme şekli ve eğitimlerin bizlere katmış olduğu toplumsal norm, değer ve ideallerden oluşur. İd kendi iç arzuları ile uyum içinde yaşanması için bilinçsiz bir şekilde baskı kurmaktadır. Süperego da insanların bizlere telkinde buldukları istekleri uygun olarak yaşamamız için baskı kurar. Gerçeklik ilkesi ile hareket eden ego, kendi isteklerimiz ve ötekilerin isteklerinin arasında sağlıklı bir köprü görevindedir. Kısaca bahsedecek olursak id hazzı, ego gerçeği, süperego ise toplumun kurallarına göre en uygun olanı aramak olarak açıklanabilir. Olgun ve ruhsal açıdan sağlıklı bir kişide de id, ego ve süperegonun uyumlu olduğu söylenmektedir.¹⁹⁰

Egonun geliştirmiş olduğu birtakım savunma mekanizmaları kişilerde anksiyete oluşumuna engel olduğu gibi bireye kendi çevresine ayak uydurabilmesi açısından da katkı sağlamaktadır. Birey kendi içgüdülerini başkalarına faydalı olma amacı ile doyurarak; diğer insanların sorunlarını ise yapıcı bir şekilde paylaşma olarak tanımlanmış olan özgeciliğin de bunlardan biri olduğu söylenebilir. Bu yaklaşıma göre

---

¹⁸⁷ Aysu Gül, *Otantiklik ve Dindarlığın Özgeciliğe Üzerindeki Rolünün İncelenmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Samsun, 2016, s.20-22 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁸⁸ Louis Penner vd., *Prosocialbehavior: Multilevelperspectives*, AnnualReviewPsychology 56, 2005, s.365-392.

¹⁸⁹ Yazgan İnanç vd., *Kişilik kuramları*, Pegem Akademi Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2011, s.23.

¹⁹⁰ Henk Berg, *Freud'stheoryanditsuse in literaryandculturalstudies: An introduction*, USA: Camden House, 2004, s.50.

gerçek özgecilikte birey bir diğer insana destekte bulunurken kendisi de içgüdüsel bir doyum sağlar.¹⁹¹

Bu açıdan bakıldığı zaman özgeci kişiler yardım etme davranışından içsel bir haz almış olduklarından dolayı özgecidirler denilebilir. Başka bir açıdan bakıldığı zaman da yansıtma mekanizması, bireylere saldırgan eylemlerimizi ve kıskançlıklarımızı dayandırma yolu ile o bireyler ile iletişimimizin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu mekanizma özgeci davranışta bulunarak insanlarla ilişkilerimizin pekiştirilmesine de imkan sağlamaktadır. Yani özgecilik olumlu bir savunma mekanizması olarak da görülebilmektedir.¹⁹²

2.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Fedakarlık

Biyolojik bir varlık olarak doğan insan, çevresi ile kurmuş olduğu ilişkilerde sosyokültürel bir yapı kazanmaktadır. Kişinin gelişiminde içinde bulunmuş olduğu çevrenin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu durumu öne süren yaklaşımın felsefesi ise “insan çevresinin ürünü olduğuna göre, çevre değiştikçe insan da değişir” anlayışı üzerine kurulmuştur. Bu anlayışta birey kendi etrafından birçok örneği gözlemleyip birtakım davranışlar edinmektedir. Bandura'ya göre bu sosyal öğrenme sürecinde başka insanların davranışlarını ve davranışın sonucunun ne olduğunun gözlemlenmesi ile gerçekleşmektedir. Sosyal öğrenme kuramcıları, ahlaki davranış ve ahlaki değerlerin de model alma, taklit ve pekiştirme gibi öğrenme yöntemleri ile kazanıldığını söylemektedirler.^{193 194}

Sosyal öğrenme kuramı kişisel ve çevresel etmenlerin birbiri ile alakalı belirleyiciler olduğunu savunmaktadırlar. Sosyal öğrenme kuramına göre birey prososyal davranışta bulunduğu zaman gözlemlenen ebeveyn veya sevilen rol modellerin, nasıl prososyal bir davranışta bulunulabileceğini gösteren örneklerdir. Dolayısıyla bu kurama göre, insanların doğarken özgeci olmadıklarını, sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak özgeciliği öğrenmiş olduklarını savunmaktadır.¹⁹⁵

¹⁹¹ Engin Geçtan, *Psikanaliz ve sonrası*, Matbaacılık Yayıncılık, Ankara, 1984, s.56

¹⁹² Anna Freud, *The ego and the mechanisms of defence*, London: KarnacBooks, 1993, s.35

¹⁹³ Albert Bandura, *Socialcognitivetheory*. In R. Vasta (ed.), *Sixtheories of childdevelopment* (ss.1-60). Greenwich, CT: JAI Press, 1989, s.45-47

¹⁹⁴ KurtmanErsanlı, *Davranışlarımız gelişim ve öğrenme*, Eser Ofset Matbaacılık, Samsun, 2005, s.296.

¹⁹⁵Meredith McGinley ve Gustavo Carlo, *Twosides of thesamecoin? The relationsbetweenprosocialandphysicallyaggressivebehaviors*, Journal of youthandadolescence, 36(3), 2007, s.337.

2.2.4. Fedakarlığın Temeli

Özgeciliğin temeli olarak karşılıklılık ve sosyal sorumluluk olan iki norm ileri sürülmüştür. Karşılıklılık normuna göre, bizlere yardımda bulunan insanlara bizler de yardım etmeliyiz. Bunun dışında, insanlar daha önceden gerçekleşmiş olan ya da gelecekte gerçekleşmesi beklenen bir yardımın karşılığı olarak da insanlara yardım edebilmektedirler.¹⁹⁶ Başka bir deyişle diyebiliriz ki, bize yardım eden kişiye karşı minnettar olup, yapmış olduğu iyiliği karşılıksız bırakmamalıyız şeklinde bir güdülenme yaşanmaktadır.¹⁹⁷

Sosyal sorumluluk normunda ise, insanlara hak ettikleri şeyleri vermemiz gerektiğini bildirmektedir. Doğal bir afet sonucu mağdur olan insanlar için elimizden geleni yapip sarhoş olduğundan dolayı düşerek yaralanan kişilerin bunu hak ettiklerini düşünme eğilimindeyiz. Bu norm, yardım etme davranışına neden gerek duyulduğuna dair bireylere yapılan yüklemelerle alakalıdır.¹⁹⁸

Wedekind ve Braitwaite tarafından yapılmış olan bir araştırmaya göre karşılıklı özgecilik kavramının en önemli bileşeninin insanların özgeci ve güvenilir olarak ün kazanmış olmalarıdır. Araştırma zamanında katılımcılar, diğer katılımcılara maddi yardım yaparak özgeci davranış gösterebilecekleri, birkaç fırsatın da olduğu bir oyun oynadılar. Oyunun ilerlemesi, katılımcılar için "göstermelik puanlar" itibarlarının sağlam bir göstergesi olarak açıklanmaktaydı. Araştırmanın ikinci yarısında başka bir oyunda en iyi itibara sahip olan katılımcıların aynı zamanda, özgeci davranışlar sergiledikleri için en muhtemel olan kişiler olarak düşünüldü. Bu sonuçlar özgeciliğin güvenilir bir kaynağı olduğunu ve bunun sonucunda kazanılan itibarın uzun süreli faydalarını göstermektedir.¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ Hogg ve Vaughan, a.g.e., s.586.

¹⁹⁷ Aronson vd.,a.g.e., s.626.

¹⁹⁸ Hogg ve Vaughan, a.g.e., s.587.

¹⁹⁹ ClausWedekind ve Victoria Braithwaite, *The long-term benefits of humangenerosity in indirectreciprocity*, Currentbiology, 12(12), 2002, s.1012-1015.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma kesitsel olup, “ilişkisel tarama modeli”ne uygun olarak hazırlanmıştır. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlar.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni İstanbul ilindeki bir vakıf üniversitesindeki öğrencilerden meydana gelmektedir. Araştırmanın örnekleme ise İstanbul ilindeki bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören 300 öğrenciden meydana gelmektedir. Katılımcılara onam formu imzalatılmıştır. Örneklem seçimi basit-tesadüfi örneklem modeli ile seçilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Yapılan bu çalışmada üç ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekler; kişisel bilgi formu, çocukluk çağı travmaları ölçeği ve özgecilik ölçeğidir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kişisel bilgilerin araştırıldığı formda bireylere cinsiyetleri, medeni durumları, yaşları, ailelerinin ortalama gelirleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein ve arkadaşları tarafından 1994’de geliştirilen ölçek; cinsel,fiziksel, duygusal istismar ile duygusal ve fiziksel ihmali değerlendirir. 28 sorudan oluşan, 1-5 arası puanlanan likert tipi öz bildirim niteliğinde bir ölçektir. Çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantılarını geriye dönük ve niceliksel olarak değerlendirmede yararlıdır. Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Alt grup puanları 5-25, toplam puan 25-125 arasındadır. Cinsel ve fiziksel istismar için 6 puan ve üstü, fiziksel ihmali ve duygusal istismar için 8 puan ve üstü, duygusal ihmali için 13 puan ve üstü anlamlı kabul edilmektedir. Likert tipli öz bildirim ölçeği beşli puanlama sistemi ile puanlandırılmaktadır. Yanıt seçenekleri (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) zaman zaman, (4) sıklıkla, (5) çok sık şeklindedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Vedat Şar (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçek ilk olarak 70 madde olarak geliştirilmiş olup, 1995 yılında 54 madde olarak sadeleştirilmiştir. Ölçek yüksek

düzyeyde iç tutarlılık kat sayısı ile geçeri ve güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır. Ölçeğin özğün halinin iç tutarlılık katsayısı .79 ile .94 arasında değişmektedir.²⁰⁰

3.3.3. Özgeciliik Ölçeği

Rushton ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek, 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “hiç bir zaman”, “nadiren”, “arada sırada”, “sıklıkla” ve “her zaman” olmak üzere puanlanan 5’li Likert tipi bir yapıdadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek özgeciliik düzeyine işaret etmektedir. Orijinal formunda tek faktörlü olarak kullanılan ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Söz konusu ölçek geliştirme çalışması sırasında yapılan beş farklı uygulamadan elde edilen Cronbach alfa içtutarlılık katsayıları .78 ile .87 arasında değişmektedir.²⁰¹

3.4. VERİ ANALİZİ

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (Spss 25) kullanılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Analizlere başlamadan önce veriler normal dağılım açısından incelenmiştir. Araştırma değişkenlerinin örneklem grubunda normallik dağılımının analizi için yapılan Shapiro-Wilk Testinde Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (S-W= .781, Sd.= 300 p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür. Özgeciliik Ölçeği (S-W= .931, Sd.= 300, p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür.

Uygulanan veri analizinde %95 güvenilirlik düzeyi temel alınmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Parametrik olmayan iki grup arasındaki farkın analizi için Mann Withney U testi kullanılmıştır. İki den fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir. Çocukluk çağı travmalarının özgeciliğe etkisini ölçmek için çoklu doğrusal regresyon kullanılmıştır.

²⁰⁰ David Bernstein vd., Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *The American journal of psychiatry* 151.8, 1994, s.1132.

²⁰¹ Philippe Rushton vd., *The altruistic personality and the self-report altruism scale*, Personality and individual differences, 2(4), 1981, s.293-302.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formundan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.1. Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		f	%
Yaş	18	35	11,7
	19	13	4,3
	20	108	36,0
	21	104	34,7
	22	40	13,3
	Total	300	100,0
Cinsiyet	Kadın	173	57,7
	Erkek	127	42,3
	Total	300	100,0
Çalışma Durumu	Çalışmıyorum	268	89,3
	Çalışıyorum	32	10,7
	Total	300	100,0
Bilinen Rahatsızlık	Evet	66	22,0
	Hayır	234	78,0
	Total	300	100,0
Anne Eğitim	Okur-Yazar Değil	38	12,7

	İlkokul Mezunu	106	35,3
	Ortaokul Mezunu	86	28,7
	Lise Mezunu	61	20,3
	Üniversite Mezunu	9	3,0
	Total	300	100,0
Baba Eğitim	Okur-Yazar	36	12,0
	İlkokul Mezunu	94	31,3
	Ortaokul Mezunu	58	19,3
	Lise Mezunu	69	23,0
	Üniversite Mezunu	43	14,3
	Total	300	100,0
Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu	300	100,0
Anne Yaşıyor Mu	Evet	298	99,3
	Hayır	2	0,7
	Total	300	100,0
Baba Yaşıyor Mu	Evet	296	98,7
	Hayır	4	1,3
	Total	300	100,0
Baba Rahatsızlık	Evet	59	20,7
	Hayır	241	79,3
	Total	300	100,0

Anne Rahatsızlık	Evet	59	19,7
	Hayır	241	80,3
	Total	300	100,0
Aile Şiddet	Evet	72	24,0
	Hayır	228	76,0
	Total	300	100,0
Aylık Gelir	Düşük	97	32,3
	Orta	173	57,7
	Yüksek	30	10,0
	Total	300	100,0
Kaza Yaralanma	Evet	41	13,7
	Hayır	259	86,3
	Total	300	100,0

Tabloda görüldüğü üzere,örneklem grubunun %11.7'si 18 yaşında,%4.3'ü 19 yaşında,%36.0'ı 20 yaşında,%34.7'si 21 yaşında,%13.3'ü 22 yaşında,%57.7'si kadın,%42.3'ü erkek,89.3'ü çalışmıyor,%10.7'si çalışıyor,%22.0'ının bilinen bir rahatsızlığı var,%78.0'ının bilinen bir rahatsızlığı yok,anne eğitimin %12.7'si okur-yazar,%35.3'ü ilkokul mezunu,%28.7'si ortaokul mezunu,%20.3'ü lise mezunu,%3.0'ı üniversite mezunu,baba eğitimin %12.0'ı okur-yazar,%31.3'ü ilkokul mezunu,%19.3'ü ortaokul mezunu,%23.0'ı lise mezunu,%14.3'ü üniversite mezunu,%100'ü üniversite okuyor,%99.3'ünün annesi yaşıyor,%0.7'sinin annesi yaşamıyor,98.7'sinin babası yaşıyor,%1.3'ünün babası yaşamıyor,%20.7'sinin babasının bilinen bir rahatsızlığı var,%79.3'ünün babasının bilinen bir rahatsızlığı yok,%19.7'sinin annesinin bilinen bir rahatsızlığı yok,%80.3'ünün annesinin bilinen bir rahatsızlığı yok,%24.0'ı ailesinden şiddet görmüş,%76.0'ı ailesinden şiddet görmemiş,aylık gelirin %32.3'ü düşük,%57.7'si orta,%10.0'ı yüksek,%13.7'si kaza veya yaralanma olayı yaşamıştır,86.3'ü kaza veya yaralanma olayı yaşamamıştır.

Tablo 4.2 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	N	$\bar{X}$	Ss.
Çocukluk Çağı Travmaları	300	2,4709	0,92576
Duygusal İstismar	300	2,6667	1,09829
Fiziksel İstismar	300	2,5333	0,91195
Fiziksel İhmal	300	2,6167	0,89390
Duygusal İhmal	300	2,6020	0,92335
Cinsel İstismar	300	2,0527	0,95085

Tabloda görüldüğü üzere, çocukluk çağı travmaları ölçeği ortalaması 2.47(ss=0.92)dir. Duygusal istismar alt boyutunun ortalaması 2.66(ss=1.09)dir. Fiziksel istismar alt boyutunun ortalaması 2.53(ss=0.91)dür. Fiziksel ihmal alt boyutunun ortalaması 2.61 (ss=0.89)dir. Duygusal ihmal alt boyutunun ortalaması 2.60(ss=0.92)dir. Cinsel istismar alt boyutunun ortalaması 2.05(ss=0.95)dir.

Tablo 4.3 Özgecilik Ölçeği Betimsel İstatistikleri

	N	$\bar{X}$	Ss.
Özgecilik Ölçeği	300	2,4042	0,86633

Tabloda görüldüğü üzere, özgecilik ölçeği ortalaması 2.40(ss=0.86)dir.

Tablo 4.4 Örneklem Grubunun Bilinen Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	N	S.O	S.T	U	W	Z	p
--	----------	------------	------------	----------	----------	----------	----------

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Evet	66	182,83	12067,00	5588,000	33083,000	-3,435	0,001
	Hayır	234	141,38	33083,00				
	Total	300						
Duygusal İstismar	Evet	66	165,27	10908,00	6747,000	34242,000	-1,580	0,114
	Hayır	234	146,33	34242,00				
	Total	300						
Fiziksel İstismar	Evet	66	172,09	11358,00	6297,000	33792,000	-2,314	0,021
	Hayır	234	144,41	33792,00				
	Total	300						
Fiziksel İhmal	Evet	66	173,42	11445,50	6209,500	33704,500	-2,456	0,014
	Hayır	234	144,04	33704,50				
	Total	300						
Duygusal İhmal	Evet	66	186,73	12324,50	5330,500	32825,500	-3,888	0,000
	Hayır	234	140,28	32825,50				
	Total	300						
Cinsel İstismar	Evet	66	182,91	12072,00	5583,000	33078,000	-3,501	0,000
	Hayır	234	141,36	33078,00				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun çocukluk çağı travmaları ölçeğinden almış oldukları puanların, bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında bilinen rahatsızlığı olan grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal istismar alt boyutundan almış oldukları puanların, aileden bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların, bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında bilinen rahatsızlığı olan grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel ihmal alt boyutundan almış oldukları puanların, bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında bilinen rahatsızlığı olan grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal ihmal alt boyutundan almış oldukları puanların, bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında bilinen rahatsızlığı olan grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun cinsel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların, bilinen rahatsızlık değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında bilinen rahatsızlığı olan grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4.5 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

N	S.O	S.T	U	W	Z	p
---	-----	-----	---	---	---	---

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Kadın	173	156,92	27148,00	9874,000	18002,000	-1,500	0,134
	Erkek	127	141,75	18002,00				
	Total	300						
Duygusal İstismar	Kadın	173	162,64	28136,50	8885,500	17013,500	-2,854	0,004
	Erkek	127	133,96	17013,50				
	Total	300						
Fiziksel İstismar	Kadın	173	173,91	30086,50	6935,500	15063,500	-5,513	0,000
	Erkek	127	118,61	15063,50				
	Total	300						
Fiziksel İhmal	Kadın	173	154,04	26649,00	10373,000	18501,000	-0,834	0,404
	Erkek	127	145,68	18501,00				
	Total	300						
Duygusal İhmal	Kadın	173	145,25	25128,00	10077,000	25128,000	-1,238	0,216
	Erkek	127	157,65	20022,00				
	Total	300						
Cinsel İstismar	Kadın	173	153,84	26614,00	10408,000	18536,000	-0,792	0,428
	Erkek	127	145,95	18536,00				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun çocukluk çağı travmaları ölçeğinden almış oldukları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal istismar alt boyutundan almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kadın grubu daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kadın grubu daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel ihmal alt boyutundan almış oldukları puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal ihmal alt boyutundan almış oldukları puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun cinsel istismar alt boyutundan almış oldukları puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.6 Örneklem Grubunun Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Evet	72	168,33	12120,00	6924,000	33030,000	-2,005	0,045
	Hayır	228	144,87	33030,00				
	Total	300						
Duygusal İstismar	Evet	72	178,97	12886,00	6158,000	32264,000	-3,223	0,001
	Hayır	228	141,51	32264,00				
	Total	300						
Fiziksel İstismar	Evet	72	182,27	13123,50	5920,500	32026,500	-3,603	0,000
	Hayır	228	140,47	32026,50				
	Total	300						
Fiziksel İhmal	Evet	72	174,63	12573,50	6470,500	32576,500	-2,736	0,006
	Hayır	228	142,88	32576,50				
	Total	300						
Duygusal İhmal	Evet	72	170,68	12289,00	6755,000	32861,000	-2,291	0,022
	Hayır	228	144,13	32861,00				
	Total	300						
Cinsel İstismar	Evet	72	170,40	12268,50	6775,500	32881,500	-2,274	0,023
	Hayır	228	144,22	32881,50				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun çocukluk çağı travmaları ölçeğinden almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı

bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal istismar alt boyutundan almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel ihmal alt boyutundan almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal ihmal alt boyutundan almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun cinsel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinden şiddet gören grubun daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır

Tablo 4.7 Örneklem Grubunun Kaza Veya Yaralanma Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Evet	41	156,35	6410,50	5069,500	38739,500	-0,466	0,641
	Hayır	259	149,57	38739,50				
	Total	300						
Duyusal İstismar	Evet	41	130,38	5345,50	4484,500	5345,500	-1,613	0,107
	Hayır	259	153,69	39804,50				
	Total	300						
Fiziksel İstismar	Evet	41	157,82	6470,50	5009,500	38679,500	-0,587	0,557
	Hayır	259	149,34	38679,50				
	Total	300						
Fiziksel İhmal	Evet	41	195,93	8033,00	3447,000	37117,000	-3,647	0,000
	Hayır	259	143,31	37117,00				
	Total	300						
Duyusal İhmal	Evet	41	173,33	7106,50	4373,500	38043,500	-1,835	0,067
	Hayır	259	146,89	38043,50				
	Total	300						
Cinsel İstismar	Evet	41	144,95	5943,00	5082,000	5943,000	-0,449	0,653
	Hayır	259	151,38	39207,00				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun çocukluk çağı travmaları ölçeğinden almış oldukları puanları kaza veya yaralanma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann

Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal istismar alt boyutundan almış oldukları puanları kaza veya yaralanma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel istismar alt boyutundan almış oldukları puanları kaza veya yaralanma t değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun fiziksel ihmal alt boyutundan almış oldukları puanların kaza veya yaralanma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kaza veya yaralanma yaşayan grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun duygusal ihmal alt boyutundan almış oldukları puanları kaza veya yaralanma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun cinsel istismar alt boyutundan almış oldukları puanları kaza veya yaralanma t değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.8 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Özgecilik Ölçeği	Kadın	173	159,72	27632,00	9390,000	17518,000	-2,152	0,031
	Erkek	127	137,94	17518,00				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun özgecilik ölçeğinden almış oldukları puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kadın grubu daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4.9 Örneklem Grubunun Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Özgecilik Ölçeği	Evet	72	180,71	13011,00	6033,000	32139,000	-3,393	0,001
	Hayır	228	140,96	32139,00				
	Total	300						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun özgecilik ölçeğinden almış oldukları puanların aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında aileden şiddet gören grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Tablo 4.10 Örneklem Grubunun Aylık Gelir Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

			N	S.O	X2	Sd.	p
Çocukluk Travmaları Ölçeği	Düşük	97	170,12	9,143	2	0,010	
	Orta	173	144,50				
	Yüksek	30	121,67				
	Total	300					
Duygusal İstismar	Düşük	97	170,22	13,848	2	0,001	
	Orta	173	147,39				
	Yüksek	30	104,67				
	Total	300					
Fiziksel İstismar	Düşük	97	167,64	27,845	2	0,000	
	Orta	173	154,11				
	Yüksek	30	74,25				
	Total	300					
Fiziksel İhmal	Düşük	97	156,56	2,465	2	0,292	
	Orta	173	144,29				
	Yüksek	30	166,75				
	Total	300					
Duygusal İhmal	Düşük	97	161,81	2,914	2	0,233	
	Orta	173	146,72				
	Yüksek	30	135,73				

	Total	300				
Cinsel İstismar	Düşük	97	159,91	7,254	2	0,027
	Orta	173	151,84			
	Yüksek	30	112,33			
	Total	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi, çocukluk çağı travmaları ölçeği sıralamalar aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=9.143$; $sd=2$; $p<01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=6984,50$; $z=-2.289$, $p<0.05$). Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=957,50$; $z=-2.836$, $p<0.01$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, duygusal istismar alt boyutunun sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=13.148$; $sd=2$; $p<01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=7118,50$; $z=-2.087$, $p<0.05$). Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=814,50$; $z=-3.691$, $p<0.01$). Analizlerin sonucunda farklılığın yüksek geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında orta geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=1860,50$; $z=-2.495$, $p<0.05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, fiziksel istismar alt boyutu sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=27.845$; $sd=2$; $p<0.01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur yazar olmayan grupla lise mezunu olan grup arasında okur yazar olmayan grup lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($U=81,00$; $z=-3.304$, $p<0.01$). Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=581,00$; $z=-5.049$, $p<0.01$). Analizlerin sonucunda farklılığın yüksek geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında orta geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=1181,50$; $z=-4.823$, $p<0.01$).

Tablodan anlaşılacağı gibi fiziksel ihmal alt boyutu sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,485$; $sd=2$; $p>0.05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi duygusal ihmal alt boyutu sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,914$; $sd=2$; $p>0.05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, cinsel istismar alt boyutu sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=25.496$; $sd=4$; $p<0.01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=1076,50$; $z=-2.234$, $p<0.05$).

Tablo 4.11 Örneklem Grubunun Aylık Gelir Değişkenine Göre Özgecilik Ölçeği ve Alt Boyutlarının Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		N	S.O	X2	Sd.	p
Özgecilik Ölçeği	Düşük	97	173,20	20,519	2	0,000
	Orta	173	147,93			
	Yüksek	30	91,92			
	Total	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi, özgecilik ölçeği sıralamalar ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda aylık gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=20.519$ $sd=2$; $p<01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=6890,50$; $z=-2.440$, $p<0.05$). Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=753,50$; $z=-3.987$, $p<0.01$). Analizlerin sonucunda farklılığın orta geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında orta geliri olan grup daha fazla puan almıştır. ($U=1539,00$; $z=-3.561$, $p<0.01$)

Tablo 4.12 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutları Puanlarıyla Özgecilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları

	Özgecilik Ölçeği	
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	r	,814**
	p	0,000
	N	300

Duygusal İstismar	r	,779**
	p	0,000
	N	300
Fiziksel İstismar	r	,697**
	p	0,000
	N	300
Fiziksel İhmal	r	,671**
	p	0,000
	N	300
Duygusal İhmal	r	,749**
	p	0,000
	N	300
Cinsel İstismar	r	,777**
	p	0,000
	N	300

Tabloda görüldüğü üzere Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Alt Boyutları ile Özgecilik Ölçeği arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonucunda;

Çocukluk çağı travmaları ölçeği toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 814$, $p<.01$). Çocukluk çağı travmaları puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Duygusal istismar alt boyutu toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 779$, $p<.01$). Duygusal istismar puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Fiziksel istismar alt boyutu toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 697$, $p<.01$). Fiziksel istismar puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Fiziksel ihmal alt boyutu toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 671$ $p<.01$). Fiziksel ihmal puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Duygusal ihmal alt boyutu toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 749$, $p<.01$). Duygusal ihmal puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Cinsel istismar alt boyutu toplam puanı ile özgecilik ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 778$ $p<.01$). Cinsel istismar puanları artıkça, özgecilik artmaktadır.

Tablo 4.13 Çocukluk Çağı Travmalarının Ölçeğinin Özgecilik Ölçeğine Etkisi

Model		Standart				p	Kısmi	
		B	Hata	B	t		İkili r	r
1	(Sabit)	,514	,095		5,425	,000		
	Duygusal	,379	,051	,481	7,397	,000	,396	,236
	İstismar							
	Fiziksel	-,135	,105	-,142	-1,281	,201	-,074	-,041
	İstismar							
	Fiziksel	-,290	,144	-,299	-2,013	,045	-,117	-,064
	İhmal							
	Duygusal	,598	,163	,637	3,675	,000	,210	,117
	İhmal							

Cinsel	,207	,081	,227	2,563	,011	,148	,082
İstismar							

R=.837 R2=.701

F=138.020 p=.0.00

Tabloda görüldüğü üzere çocukluk çağı travmalarının alt boyutu olan duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ,duygusal ihmal, cinsel istismarın özgeciliği anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir(R=0.837, R2=.701 , p<.0.01).Adı geçen değişkenler birlikte özgeciliğin toplam varyansın yaklaşık %70'ini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin özgeciliğin üzerindeki görelî önem duygusal ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmaldir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t- testi sonuçları incelendiğinde ise anne duygusal ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar,f iziksel ihmal özgecilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Fiziksel istismarın önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARİTŞMA VE YORUM

Çocukluk Çağı Travmaları ile Bilinen Rahatsızlık Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; çocukluk çağı travmaları ile bilinen rahatsızlık değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bilinen rahatsızlığı olan katılımcıların çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar ve fiziksel ihmal ile bilinen rahatsızlık değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bilinen rahatsızlığı olan katılımcıların fiziksel istismara ve fiziksel ihmale maruz kaldıkları görülmektedir. Cinsel istismar ile bilinen rahatsızlık değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bilinen rahatsızlığı olan katılımcıların cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Teicher ve arkadaşları, istismara maruz kalan çocuklardaki nörobiyolojik değişikliklerle ilgili çalışmalarda pozitif ve negatif sonuçlara dikkat çekerek bu farklı iki gruptaki bulgulara farklı bir yorum getirmektedir. Duyarlı gelişimsel dönemde stresle indüklenen değişikliklerin kişiyi uzun süreli yoksunluk ve yaşam boyu strese hazırlıklı bir sürece hazırlayan maladaptif değişiklikler olarak ele alınmasını önermişlerdir. Bu kişilerin daha agresif, geliştirdikleri kaç-dövüş gibi savunmalarının normal bir yaşamda maladaptif olacağı ve uyum bozukluklarına yol açabileceği üzerinde durmuştur.²⁰² Alanla ilgili Çelikel ve Beşiroğlu yaptıkları araştırmada çocukluk çağı travmaları ile obsesif kompulsif belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Obsesif Kompulsif belirtiler ile çocukluk çağı travmatik yaşantıları arasında bulunan bağıntı katsayıları genel olarak değerlendirildiğinde, dissosiyasyon ve Obsesif Kompulsif belirtileri arasında bulunan değerlere oranla daha düşük bulunmuştur.²⁰³ Demirkapı yaptığı çalışmada çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisini araştırmıştır. Sonuçlara göre duygusal ihmal ve duygusal istismarın cinsel ve fiziksel istismar ile fiziksel ihmalden daha yaygın olduğunu, psikiyatrik ve tıbbi değişkenlerden ilaç kullanan, kendisinde veya ailesinde zarar verme davranışları bulunan veya intihar girişimleri olan katılımcılar diğerleriyle karşılaştırıldığında ÇÇTÖ puanlarının anlamlı bir şekilde

²⁰² Martin Teicher vd., *Sticks, stones, and hurtful words: relative effects of various forms of childhood maltreatment*, American Journal of Psychiatry, 163(6), 2006, s.993-1000.

²⁰³ Hatice Çelikel ve Lütfullah Beşiroğlu, *Klinik olmayan örneklemede çocukluk çağı travmatik yaşantıları, dissosiyasyon ve obsesif-kompulsif belirtiler*/Childhood traumatic experiences, dissociation and obsessive-compulsive symptoms in non-clinical samples*, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 9(2), 2008, s.75.

farklılık gösterdiği görülmektedir.²⁰⁴ Chu ve arkadaşları travma sonrası stres bozukluğu ve dissosiyatif bozukluklar ünitesinde yatan 90 hasta üzerinde yaptıkları araştırmalarda, bu hastaların büyük çoğunluğunda ergenlik öncesi dönemde istismara rastlanmıştır. Hastaların %83'ü fiziksel, %82'si cinsel istismar %64'ü de şiddete tanık olduklarını bildirmişlerdir. Bu araştırma sonuçları da travma sonrası bozukluklar ve dissosiyatif belirtileri (Amnezi dahil) diğer araştırmalar gibi çocukluk çağı travmaları ile yakından ilişkili olarak değerlendirilmiştir.²⁰⁵ Wolfe ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, çocuk istismarı ve ergenlerdeki ruh sağlığı problemleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çocukluk çağında istismara uğramış kızların uğramayan kızlara göre öfke, depresyon, anksiyete ve post-travmatik stres bozuklukları için daha yüksek oranda risk taşıdıkları, erkeklerin ise kızlara göre 2,5 ile 3,5 kat daha fazla depresyon, post-travmatik stres bozukluğu ve içe kapanıklık geliştirdikleri saptanmıştır.²⁰⁶ Obsesif- kompulsif bozukluğu olan ve olmayan iki grubun karşılaştırıldığı bir araştırmada çocukluk çağı duygusal, fiziksel, cinsel istismarı ve ihmal hastaları olmayan gruba oranla daha fazla bulunmuştur ve bu araştırmada çocukluk çağında yaşanan bu tür deneyimlerin bu hastalığı ortaya çıkarabileceği sonucuna ulaşılmıştır.²⁰⁷ Semiz ve arkadaşları sınır kişilik bozukluğu tanısı alanların çocukluk çağı travmalarını, kontrol grubuna göre daha fazla tanımladığını bulmuşlardır.²⁰⁸

Çocukluk Çağı Travmaları ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; duygusal istismar ve fiziksel istismar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Kadınların duygusal ve fiziksel istismara erkeklere oranla daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. DSÖ'nün raporunun²⁰⁹ ve UNICEF'in yaptığı Türkiye Çocuk İstismarı²¹⁰ çalışmasının da gösterdiği gibi, istismar/ihmal eden kişi veya kişiler ağırlıklı baba, amca veya yaşça daha büyük kardeş gibi çocukların yakınında olan, güvendikleri ve sevdikleri kişilerdir.

²⁰⁴ Esra Şahin Demirkapı, *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Aydın, 2013, s.73 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁰⁵ James Chu vd., *Memories of childhood abuse: Dissociation, amnesia, and corroboration*, American Journal of Psychiatry, 156(5), 1999, s.749-755.

²⁰⁶ David Wolfe vd., *Child maltreatment: Risk of adjustment problems and dating violence in adolescence*, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 40(3), 2001, s.282-289.

²⁰⁷ Christine Lochner vd., *Childhood trauma in obsessive-compulsive disorder, trichotillomania, and controls*, Depression and anxiety, 15(2), 2002, s.66-68.

²⁰⁸ Ümit Semiz vd., *Sınır Kişilik Bozukluğu Hastalarında Vücut Dismorfik Bozukluğu, Travma ve Disosiyasyon: Bir Önçalışma*, Klinik Psikofarmakoloji Bulteni, 15(2), 2005, s.65-70.

²⁰⁹ Dünya Sağlık Örgütü, *Çocuğa Kötü Muamele Raporu*, 2002, (Erişim tarihi: 15.05.2019)

²¹⁰ UNICEF, *Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*, 2010, (Erişim tarihi: 15.05.2019).

Türkiye’de kadınların çocukluk çağı travmalarına erkeklerden daha fazla uğradığını göstermektedir.²¹¹ ²¹² Lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise ihmal ve cinsel istismara kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla uğradıkları belirlenmiştir.²¹³ Yaptığımız araştırmanın tersine Güloğlu ve arkadaşları erkeklerin cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmale kadınlardan daha fazla uğramakta olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Bu sonucun çıkmasında örneklem farklılığının etkili olduğunu düşünebiliriz.²¹⁴

Çocukluk Çağı Travmaları ile Aileden Şiddet Görme Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; çocukluk çağı travmaları ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerin çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Duygusal istismar ve duygusal ihmal ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerin duygusal istismar ve duygusal ihmalin daha yüksek olduğu görülmektedir. Fiziksel istismar ve fiziksel ihmal ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerde fiziksel istismar ve fiziksel ihmalin daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsel istismar ile aileden şiddet görme değişkeni arasında aileden şiddet görenlerde duygusal istismar daha yüksek olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerde cinsel istismarın daha yüksek olduğu görülmektedir. Şar görsel çalışmasında psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anne-baba arasında şiddetin olduğu ailelerde istismar oranları istatistiksel olarak yüksek saptanmıştır.²¹⁵ Aile içi şiddete tanık olmak çocuk açısından başlı başına bir travmadır ve çeşitli davranış sorunlarına yol açtığı kadına yönelik şiddeti araştıran çalışmaların bulguları arasında yer almaktadır.²¹⁶

Özgeciliğin Düzeyi ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışmada; katılımcıların özgeciliğin düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek puan aldıkları

²¹¹ 4. ABD Ulusal Görülme Sıklığı Çalışması, 2010, (Erişim tarihi: 15.05.2019).

²¹² Amerika Birleşik Devletleri Çocuk Bürosu Raporu, 2012, (Erişim tarihi: 15.05.2019).

²¹³ Vedat Şar, *I dissociative disorder comorbidity in borderline personality disorder and reports of childhood trauma*, J Clin Psychiatry, 67(10), 2006, s.1583-1590.

²¹⁴ Berna Güloğlu vd., *Çocukluk çağı travmalarının tinsellik ve affetme üzerindeki rolü*, Journal of Psychiatry, 17(4), 2016, s.309-316.

²¹⁵ Sibel Örsel vd., *Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi*, Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12(2), 2011, s.130-136.

²¹⁶ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Ana Rapor. http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor_Mizan_1.pdf, (Erişim tarihi: 14.05.2019).

görülmektedir. Rushton ve arkadaşları yaptıkları çalışmada cinsiyet ile özgecilik arasında anlamlı bir farklılık elde etmiştir.²¹⁷ Eagly ve Crowley erkek ergenlerin, kız ergenlere göre daha çok yardımda bulduklarını tespit etmişlerdir.²¹⁸ Çalık ve arkadaşları öğrencilerin özgecilik düzeyini cinsiyet değişkeni açısından incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencinin cinsiyetinin erkek olması ve özgeci yardım davranışları göstermekte olduğu görülmektedir.²¹⁹ Çalışmamızın aksine Kasapoğlu yaptığı çalışmada cinsiyet ile özgecilik arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucunu elde etmiştir.²²⁰

Özgecilik Düzeyi ile Aileden Şiddet Görme Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışmada; katılımcıların özgecilik düzeyi ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görenlerin özgecilik düzeyleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Aileden şiddet görme durumu sadece fiziksel şiddet uygulamak değil aynı zamanda yetiştirme tutumundaki ihmalkâr ve istismar davranışlarıdır. Ailelerin çocuklarına aşırı ihmalkâr ve izin verici davranışı öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile ilişkili olduğunu düşünebiliriz. Khalinbayli yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde özgecilik ve mükemmeliyetçilik anlayışı arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre özgecilik anlayışı yetiştirildikleri aile stiline göre farklılık göstermektedir. Demokratik ebeveyn tutumu olan bireylerde özgecilik puanı yüksek olduğu görülürken ihmalkâr tutuma sahip olan bireylerin özgecilik puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir.²²¹ Yaptığımız çalışmanın aksine Kahraman ve Kurt yaptıkları çalışmada katılımcıların sosyal saldırgan davranış eğilimlerini incelemişlerdir. araştırmadan elde edilen bulgulara göre erkeklerde, özgeci davranış alt ölçeğinde ortalamalar arası fark ebeveynler arası şiddete tanık olmamış erkeklerin lehine gözükse de, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.²²² Aile içi şiddet alanında

---

²¹⁷ Philippe Rushton vd., *Ageing and the relation of aggression, altruism and assertiveness scales to the Eysenck Personality Questionnaire*, Personality and individual differences, 10(2), 1989, s.261-263.

²¹⁸ Alice Eagly ve Wendy Wood, *The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles*, American psychologist, 54(6), 1999, s.408.

²¹⁹ Temel Çalık vd., *İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 15(4), 2009, s.555-576.

²²⁰ Figen Kasapoğlu, *İyilik Hali İle Özgecilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7(13), 2014, s.271-288.

²²¹ Khalinbayli Kamala, *Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik Ve Mükemmeliyetçilik Anlayışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2018, s.58 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²²² Özlem Gözün Kahraman ve Gökçe Kurt, *Öğretmen Adaylarının Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranış Eğilimlerinin İncelenmesi*, Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3(3), 2013, s.236-243.

yapılmış çalışmaların çoğu, aile içi şiddetin bir sonraki kuşaklara aktararak devam ettirildiğini ortaya koymuştur. Ebeveynler arası şiddet ebeveynin çocuğuna karşı negatif tutumlar göstermesine, cezalandırıcı ve fevri disiplin yöntemleri uygulamasına neden olabilir (Erel & Burman, 1995). Kahraman ve Kurt yaptıkları çalışma sonuçlarına göre; çocukluk döneminde ebeveynler arası şiddete tanık olmamış öğrencilerin özgeci olumlu sosyal davranış ortalama puanlarının tanık olmuş öğrencilerin özgeci olumlu sosyal davranış ortalama puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Çocukluk döneminde ebeveynler arası şiddete tanık olmamış kız öğrencilerin özgeci olumlu sosyal davranışları, tanık olmuş kız öğrencilere göre anlamlılığa yakın şekilde yüksektir. Erkeklerde, özgeci davranış alt ölçeğinde ortalamalar arası fark ebeveynler arası şiddete tanık olmamış erkeklerin lehine gözükse de, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.²²³

Çocukluk Çağı Travmaları ile Aylık Gelir Değişkeni Arasındaki İlişki

Bu çalışma sonuçlarına göre; Çocukluk çağı travmaları ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aylık geliri düşük olanların çocukluk çağı travmalarından aldıkları puanın daha yüksek olduğu görülmektedir. Duygusal istismar ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aylık geliri düşük olanların duygusal istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Fiziksel istismar ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aylık geliri düşük olanların fiziksel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Cinsel istismar ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Aylık geliri düşük olanların Cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali sosyoekonomik düzey düşüklüğünün etkili olduğunu düşünebiliriz. Demirkapı yaptığı çalışmada çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre 1000 TL altı gelir çocukluk çağı travmalarını yordamakta olduğu görülmektedir.²²⁴ Wheeghel ve arkadaşları yaptıkları çalışmada ailenin sosyo-ekonomi düzeylerinin düşük olması istismarın risk faktörünü arttırmakta olduğu sonucunu elde etmiştir.²²⁵ Hortson ve Cruise çocukluk çağı travmaları risk faktörleriyle ilgili yaptığı çalışmada ailenin sosyo-ekonomik durumunun risk faktörü oluşturduğu sonucu elde etmiştir.²²⁶ Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan

²²³ Özlem Kahraman ve Gökçe Kurt, *Examination of the Prosocial and Aggressive Tendencies of Preservice Teachers*, Journal of Higher Education and Science, 3(3), 2013, s.236-243.

²²⁴ Demirkapı, a.g.e., s.89

²²⁵ Ingeborg Van Weeghel vd., *Denise Kendrick, and Patricia Marsh. "Accidental injury: risk and preventative interventions*, Archives of disease in childhood, 77(1), 1997, s.28-31.

²²⁶ Connie Horton Horton ve Tracy Cruise, *Child Abuse and Neglect*, The Guilford Press, New York, 2001, s.14.

ailelerde aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen çevresel faktörlerdir.²²⁷ Yılmaz-Irmak'ın yaptığı çalışmada gelir düzeyinin önemli bir risk faktörü olduğu görülmüştür. Ergenlerin ekonomik durumları için fiziksel istismara uğrayan ve istismara uğramayan gruplar arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur.²²⁸ Zeren ve arkadaşlarının çalışmasına göre ailesi alt gelir düzeyine sahip öğrencilerin duygusal istismar ve toplam örselenme ölçek puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.²²⁹ Masten ve Sesma'nın çalışmalarına göre; düşük gelir düzeyinde barınakta yaşayan çocukların birçok risk etmeni taşıdıkları ve bu durumun çocukları travmatize olmalarında önemli bir etkendir.²³⁰ Gelir seviyesinin düşük olması, dezavantajlı koşullara sahip yaşam alanları, eğitim düzeyinin düşük olması, göç, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin yetersizliği, ebeveynin alkol madde kullanımının olması çocuğu istismar ve ihmale açık hale getiren risk etmenleri olarak kabul edilmektedir. Bunlara ek olarak toplumsal sorunların varlığı ve ev ortamındaki sağlıklı iletişimin de istismara neden olan etmenlerdendir.²³¹ Ülkemizde, gelir düzeyi düşük grupların varlığı, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin dezavantajlı yaşamlarının çocukların yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri, çocukların ve ailelerinin psikososyal, ruhsal açıdan yaşadıkları farklı problemler istismarın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan risk faktörlerindedir.²³²

Özgecilik Düzeyi ile Aylık Gelir Değişkeni Arasındaki İlişki

Çalışma sonuçlarına göre; özgecilik düzeyi ile aylık gelir değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Aylık geliri düşük olanların özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Özgecilik başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme ya da diğer insanlara maddi veya manevi kişisel çıkar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışmasından dolayı aylık geliri düşük olan bireylerin özgecilik düzeylerinin yüksek çıkmasında etkili olduğunu düşünebiliriz.²³³ ²³⁴ Monroe yaptığı çalışmada özgeci davranış sergileyen bireylerin sosyoekonomik durumlarının, mesleklerinin, almış oldukları eğitimin, aile yapılarının farklı olduğunu gözlemlediğini bu sebeple bahsi geçen faktörler ile özgecilik arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaştığını ifade

²²⁷ Oğuz Polat, **Çocuk ve Şiddet**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s.138-150.

²²⁸ Yılmaz-Irmak, a.g.e., s.56

²²⁹ Cem Zeren vd., **Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı**, Dicle Medical Journal/Dicle Tıp Dergisi, 39(4), 2012, s.536-541.

²³⁰ Ann Masten ve Arturo Sesma, **Risk and resilience among children homeless in Minneapolis**, Children, 47, 1999, s.24.

²³¹ Bülent Kara vd., **Çocuk istismarı**, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47(2), 2004, s.140-151.

²³² İsmet Galip Yolcuoğlu, **Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile Ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri Ve Sosyal Hizmet Müdahalesi**, Journal of Society & Social Work, 21(1), 2010, s.73-83.

²³³ Elias Khalil, **What is altruism?**, Journal of Economic Psychology, 2004, s.97-123.

²³⁴ Herbert Gintis vd., **Explaining altruistic behavior in humans**, Evolution and human Behavior, 24(3), 2003, s.153-172.

etmiştir.²³⁵ Yıldırım ve Topçuoğlu yaptığı çalışmada özgecilik ile sosyoekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.²³⁶ Tüketiciler üzerinde yapılan araştırmaya göre geliri düşük kişiler özgecilik yerine kendi çıkarlarını öncelemektedirler. Gelir seviyesi arttıkça kişilerin çevresindeki insanlara hediye ve promosyon aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca erkeklere oranla kadınlar -daha fazla sevecekleri beklentisiyle- daha fazla özgeci davranışlarda bulunmaktadır.²³⁷ Evlilik insanların özgeci davranışın bir türü olan gönüllülük davranışları üzerine büyük bir değişiklik yapmamakla birlikte hem gelir düzeyinin artması hem de eşlerin birbirinin empatik bakış açısını tetiklemesi gönüllülük için pozitif bir etki yapmaktadır.²³⁸

Çocukluk Çağı Travmaları ile Özgecilik Düzeyi Arasındaki İlişki

Bu çalışmada; çocukluk çağı travmaları ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları arttıkça, özgecilik artmaktadır. Duygusal istismar alt boyutu ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal istismar arttıkça, özgecilik artmaktadır. Fiziksel istismar alt boyutu ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Fiziksel istismar arttıkça, özgecilik artmaktadır. Fiziksel ihmal alt boyutu ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Fiziksel ihmal arttıkça, özgecilik artmaktadır. Duygusal ihmal alt boyutu ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal ihmal arttıkça, özgecilik artmaktadır. Cinsel istismar alt boyutu ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cinsel istismar arttıkça, özgecilik artmaktadır. Pekçetin ve Günal yaptığı çalışmada öğrencilerin özgecilik düzeylerini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin travmatik durumlarda yaptıkları yardımın yüksek olduğu görülmektedir.²³⁹ Dinamik açıdan bakıldığında; travmanın saplanmaya, travmatik nevroza ve kişilikte uzunlamasına zayıflıklara yol açacağı gibi, ihtiyata, kendini koruma becerisine, kararlılığa, merak etmeye ve özgeciliğe de neden olabileceği belirtilmektedir.²⁴⁰ Güler ve Gümüş yaptıkları çalışmada çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyum bozucu şemaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara

²³⁵ Kristen Renwick Monroe, *The heart of altruism: Perceptions of a common humanity*, Princeton University Press, 1998.

²³⁶ Musa Yıldırım ve Pınar Topçuoğlu, *Özgeciliğin Çeşitli Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: Sakarya Örneği*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32, 2016, s.40-53.

²³⁷ Fikret Yaman, *Tüketici davranışı olarak özgeciliğin incelenmesi*, Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 2013, s.79-92.

²³⁸ Mark Musick ve Wilson John, *Volunteers: A social profile, Bloomington, Indiana: University Press*, Google Scholar, 2007, s.87.

²³⁹ Serkan Pekçetin ve Ayla Günal, *Sağlık Bilimlerinin İki Farklı Bölümündeki Öğrencilerin Özgecilik Düzeyinin İncelenmesi*, Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi, 7(1) 2019, s.11-16

²⁴⁰ Gamze Özçürümez, *Travma*, Psikanalitik Psikoterapiler içinde, AA Köşkdere (ed), 1. Baskı, Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları 2011, s.191-198.

göre fiziksel istismar ile kendini feda etme şeması arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.²⁴¹ Yiğit ve Erden yaptığı çalışmada çocukluk çağı yaşantılarının erken dönem uyum bozucu şemalar üzerindeki etkileyici rolü araştırılmış ve elde edilen bulgulara göre çocukluk çağı travmalarının kendini feda şemasında etkili oldu görülmektedir.²⁴² İlgili alan yazına bakıldığında; özgeciliğin maddi anlamda zor durumlarda olanlara maddi yardım etme, gönüllü çalışmalara katılarak dezavantajlı kişilere yardım sağlama, yine özellikle hasta/yaşlı, travmatik yaşantılar geçiren kişilerin yardımına koşma, sadece maddi değil manevi yönde de destek olma ve zaman ve bedensel güç kaynağını başkalarının faydasına sevk etme gibi boyutlar içerdiği görülmüştür.²⁴³ Travmanın saplanmaya, travmatik nevroza ve kişilikte uzunlamasına zayıflıklara yol açacağı gibi, ihtiyata, kendini koruma becerisine, kararlılığa, merak etmeye ve özgeciliğe de neden olabileceği belirtilmektedir.²⁴⁴

---

²⁴¹Kahraman Güler ve Zeynep Gümüş, *Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmalarının İncelenmesi*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 81(6), 2018, 379-398.

²⁴² İbrahim Yiğit ve Gülsen Erden, *Çocukluk Çağı İstismar Yaşantıları ile Genel Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyum Bozucu Semaların Aracı Rolü*, Türk Psikoloji Dergisi, 30(75), 2015, s.47.

²⁴³Durmuş Ümmet vd., *Özgecilik (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması*, Değerler Eğitimi Dergisi, 11(26), 2013, s.301-321.

²⁴⁴ Hatice Ünver vd., *Çocuk ve Ergenlerde Travmatik Stresi Etkileyen Faktörler: Bir Olgu Serisi*, Yeni Symposium, (2), 2016, .

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

BİLGİN Nuri, Sosyal Psikolojiye Giriş, 3.baskı, İzmir Kitaplığı Yay, İzmir, 1995.

BULUT Fatma Işıl, Genç anne ve çocuk istismarı. Ankara: Bizim Büro, Ankara, 1996.

CHARLES Daniel Batson, Altruism in humans, Oxford University Press, New York, 2011.

DAVIS Joanne ve PATRİCİA A. Petretic-Jackson, The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literatüre, *Aggression and violent behavior*, 5(3), 2000.

ERKMAN Fatoş, Çocukların duygusal ezimi, Konanç, E., Gürkaynak, İ. ve Egemen, A. (Ed), Çocuk istismarı ve ihmali içinde, 1991.

HARRİET Douglas, Assessing violent couples, *Families in Society*, 72(9), 1991.

HERMAN Judith, Travma ve iyileşme, Çev. Taner Tosun, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2007.

GREENBERG Jerald, ve COHEN R. L., *Equity and Justice in Social Behavior*;
Academic Press, New York, 1982

JORDAN Judith, The relational self: A new perspective for understanding women's development, *The self: Interdisciplinary approaches*, Springer, New York, NY, 1991.

JİNG Li, Self-love and morality: Beyond egoism and altruism, 2005.

Gander Marry Gander ve GARDİNER Harry, Çocuk ve Ergen Gelişimi, 2.baskı, Çevirenler: DÖNMEZ Ali, ÇELEN Nermin, BEKİR Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.

MİLLER Thomas ve VELTKAMP L, *Clinical handbook of child abuse and neglect*, Maadison, Connecticut: International Universities Press Incorporated, 1996.

NİGEL Barber, Acımasız bir dünyada özgecilik: doğanın duygusu, Çeviren: Orhan Düz, Güncel Yayınları, İstanbul, 2005.

POLAT Oğuz, Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1 tanımlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.74.

POLAT Oğuz, Klinik adli tıp, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

RUNYAN Desmond, WATTAM C; IKEDA R; HASSAN F; RAMİROL L, Child abuse and neglect by parents and other caregivers, 2002.

ŞAR Vedat, Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar, Temel Psikiyatri. Güleç C, Köroğlu E (editörler) Ankara, Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık, 1998.

TOTENHAGEN Casey, CURRAN Melisa, SERİDO Joyce, Good days, bad days: Do sacrifices improve relationship quality?, Journal of Social and Personal Relationships, 30(7), 2013.

Türk Dil Kurumu (TDK), <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.02.2019

MAKALELER

ARMAĞAN Eda, Çocuk ihmali ve istismarı: psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu, Yeni Symposium, 45(4), 2007.

BORNSTEİN Brian, KAPLAN Debra, PERRY Andrea, Child abuse in the eyes of the beholder: Lay perceptions of child sexual and physical abuse, Child Abuse & Neglect, 31(4), 2007.

BOSTANCI Nihal, ALBAYRAK Banu, BAKOĞLU İlkay, ÇOBAN Şenay, Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi, New/Yeni Symposium Journal, 44(2), 2006.

BROWN George ve BRADLEY Anderson, Psychiatric morbidity in adult inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse, American journal of Psychiatry, 148(1), 1991.

JACK Dana Crowley ve DİLL Diana, The Silencing the Self Scale: Schemas of intimacy associated with depression in women, Psychology of Women Quarterly, 16(1), 1992.

DURMUŞOĞLU Neslihan, DOĞRU Yıldırım Sunay, Çocukluk Örseleyiciyaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 2006.

FARLEY Melissa, BARAL İsin, KİREMİRE Merab, Prostitution in five countries: Violence and post-traumatic stress disorder, Feminism & Psychology, 8(4), 1998.

FİNDELHOR David, SHARRY David Moore, MURAY Hamby, Sexually abused children in a national survey of parents: methodological issues, Child abuse & neglect, 21(1), 1997.

LOPEZ Frederick ve RICE Kenneth, Preliminary development and validation of a measure of relationship authenticity, *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 2006.

GABLE Shelly ve REIS Harry, Appetitive and aversive social interaction, Close romantic relationships: Maintenance and enhancement, 2001.

GLASER Danya, Treatment issues in child sexual abuse, *The British Journal of Psychiatry*, 159(6), 1991.

GÖKLER Rıza, Eğitimde çocuk istismarı ve ihmeline genel bir bakış, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 2006.

GÜLER Nuran, UZUN Sultan, BOZTAŞ Zeynep, AYDOĞAN Sevinç, Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 2002.

GÜLTEKİN Gülümser ve CANTÜRK Gürol, Ebeveynlerin duygusal istismar olarak kabul edilen davranışları, *Adli Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 2004.

GÜNEY Şule ve BAHÇEKAPILI Hasan Galip, İnsanlarda özgeci işbirliğinin psikolojik ve beyinsel temelleri, *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 2010.

GÜRSEN Topses, Elseverlik (Altruizm) Ve Benseverlik (Egoizm) Ölçeğiyle İlgili Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, (IJTASE) 1(2), 2012.

GÜVEN Bahar, SAVAŞ Haluk, BAHAR A., Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 2009.

IMPETT Emily, LE Bonnie, ESGHİ Behzad Asyabi, DAY Lisa, KOGAN Aleksandr, To give or not to give? Sacrificing for avoidance goals is not costly for the highly interdependent, *Social Psychological and Personality Science*, 4(6), 2013.

IMPETT Emily, SHELLY Gable, LETİTİA Anne Peplau, Giving up and giving in: The costs and benefits of daily sacrifice in intimate relationships, *Journal of personality and social psychology*, 89(3), 2005.

JOHN Knutson, Psychological characteristics of maltreated children: Putative risk factors and consequences, *Annual review of psychology*, 46(1), 1995.

KAPLAN Sandra, PELCOVÍTZ D, LABRUNA V., Child and adolescent abuse neglect research: a review of the past 10 years. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 38, 1999.

KAPLAN Sandra, Physical abuse and neglect. In:Lewis M(editor) Child and Adolescent Psychiatry, A Comprehensive Textbook. 2nd ed. Baltimore Williams&Wilkins. 2002.

KARA Bülent, BİÇER Ümit, GÖKALP Ayşe Sevim, Çocuk istismarı, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47(2), 2004.

KARADAĞ Erçin ve MUTAFÇILAR Işıl, Prososyal Davranış Ekseninde Özgeçilik Üzerine Bir Çözümleme. Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 8, 2009.

KARAKAYA Üneri ve COŞKUN A. Çocukluk cinsel istismarı: bir olgu nedeniyle tanı güçlükleri, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(3), 2005.

KEPENKÇİ Yasemin Karaman, Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali, Katkı Pediatri Dergisi,22, 2001.

KHALİL Elias, What is altruism?, Journal of economic psychology, 25(1), 2004.

KOCSÍS Richard, Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes, Totowa, NJ: Humana. Google Scholar, 2008.

Neff Kristin ve HARTER Susan, The authenticity of conflict resolutions among adult couples: Does women's other-oriented behavior reflect their true selves?, Sex Roles, 47(9-10), 2002.

MİCHAEL Kernis ve GOLDMAN Brian M., A multicomponent conceptualization of authenticity: Theory and research, Advances in experimental social psychology, 38, 2006.

ARAL Neriman ve GÜRSOY Figen, Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı, Milli Eğitim Dergisi, 151(5), 2001.

NURCOMBE Barry, Child sexual abuse I: psychopathology, Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 34(1), 2000.

PAGE Ayten Zara, Çocuk cinsel istismarı: cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri, Türk Psikoloji Yazıları, 7(13), 2004.

PUTNAM Frank, Ten-year research update review: Child sexual abuse, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 2003.

QUÍGLEY Barbara, GERALD G. Gaes, JAMES T. Tedeschi, Does asking make a difference? Effects of initiator, possible gain, and risk on attributed altruism, *The Journal of social psychology*, 129(2), 1989.

SEZER Ayan, Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 2007.

ŞAHİNER Ümit Murat, YURDAKUL K., Kavak US, Tıbbi açıdan çocuk istismarı, *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 2001.

TANER Yasemin ve GÖKLER Bahar, Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri, *Acta Medica*, 35(2), 2004.

TIRAŞÇI Yaşar ve GÖREN Süleyman, Çocuk istismarı ve ihmali, *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 2007.

TOPBAŞ Murat, İnsanlığın Büyük Ayıbı: Çocuk istismarı, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 2004.

TURHAN Ebru ve SANGÜN Özlem, İNANDI T. Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 2006.

TURHAN Ebru, SANGÜN Özlem, İNANDI Tacettin, Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 2006.

VAN DER KOLK Bessel, PERRY Christopher, HERMAN Judith Lewis, Childhood origins of self-destructive behavior, *American journal of Psychiatry*, 148(12), 1991.

VAN LANGE Paul, RUSBULT Caryl, DRÍGOTAS Stephen, ARRÍAGA Ximena, WÍTCHER Betty, COX Chante, Willingness to Sacrifice in Close Relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1997, s.1373–1395.

WHÍTTON Sarah, If I help my partner, will it hurt me? Perceptions of sacrifice in romantic relationships, *Journal of social and Clinical Psychology*, 26(1), 2007.

WÍESELQUÍST Jennifer, FOSTER Craig, RUSBULT Cary, AGNEW Christopher, Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships, *Journal of personality and social psychology*, 77(5), 1999.

WOOD Alex, The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the Authenticity Scale, Journal of Counseling Psychology, 55(3), 2008.

YANIK Medaim ve ÖZMEN Mine, Psikiyatri poliklinigine basvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihmal yasantıları ile intihar, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3(3), 2002.

YARGIÇ İlhan, TUTKUN Hamdi, ŞAR Vedat, Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve erişkinde dissosiyatif belirtiler. 3P Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 2(4), 1994.

YAVUZER Nurgül, Bir Prososyal Davranış Kaynağı Olarak Özgeci Motivasyonun İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 2017, s.105.

ZOROĞLU Salih Süleyman, TÜZÜN Ümran, ŞAR Vedat, ÖZTÜRK Mücahit, ERÖCAL Kora Meltem, ALYANAK Behiye, Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(2), 2001.

TEZLER

TEKEŞ Burcu, Engellilere yönelik tutumları yordayan değişkenler: Kültürlerarası bir araştırma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

BANBAL Gülin Kaçar, Hemşirelik Öğrencilerinin Özgeciliğin Düzeyleri, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, 2010 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

YEŞİLKAYALI Hacer Duygu, Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgeciliğin durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, 2015 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KASAPOĞLU Figen, Üniversite öğrencilerinde iyilik hali ile özgeciliğin arasındaki ilişkinin incelenmesi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya, 2013 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ULUS Leyla, Annelere uygulanan empati eğitiminin empati ve bağışlama düzeylerine etkisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2015 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

MUTAFÇILAR Işıl, Özgecilik kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmen özgeciliği üzerine bir araştırma, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, 2008 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AKBABA Sırrı, Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, Erzurum, 1994 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

İNTERNET KAYNAKLARI

Oxford Living Dictionaries,
(2018).<https://en.oxforddictionaries.com/definition/altruism> Erişim Tarihi: 20.02.2019

EKLER

EK-A: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın katılımcılar;

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandırdığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılmayı onaylıyorum. evet hayır

1. Kaç yaşındasınız?

.....

2. Cinsiyetiniz?

Kadın Erkek

3. Çalışma durumunuz nedir? ( ) Çalışmıyorum ( ) Çalışıyorum

4. Aylık geliriniz ne kadar?

.....

5. Bilinen bir rahatsızlığınız var mı (bedensel ya da tıbbi)? Evet Hayır

6. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

7. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

8. Eğitim durumunuz nedir? .....

9. Medeni haliniz? Evli Bekar diğer.....

10. Eşinizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans(Uzman statüsü) ve üzeri

11. Anneniz yaşıyor mu? Evet Hayır ise (Ölüm Yılı.....)12. Babanız yaşıyor mu? Evet Hayır ise (Ölüm Yılı.....)13. Babanızın bilinen bir rahatsızlığı var mı(bedensel ya da tıbbi)? Evet Hayır14. Annenizin bilinen bir rahatsızlığı var mı(bedensel ya da tıbbi)? Evet Hayır15. Ailenizden hiç şiddet gördünüz mü? Evet Hayır16. Herhangi bir kaza veya yaralanma olayı yaşadınız mı ? Evet Hayır

EK-B: ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3.Ailemdelikiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6. Yırtık, sökülük ya da kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7. Sevildiğimi hissediyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8.Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9.Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

11.Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu. 1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

12.Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

13.Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

14.Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

16.Çocukluğum mükemmeldi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

17.Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

19.Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

20.Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürececek birisi vardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

EK-C: ÖZGECİLİK ÖLÇEĞİ

Özgecilik Ölçeği	Hiçbir Zaman	Nadiren	Arada Sırada	Sıklıkla	Her Zaman
1.Bir yabancıya aracımı kardan çıkarması için yardım ederim.					
2.Bir yabancıya yol tarif ederim.					
3.Bir yabancıya parasını bozarım.					
4.Bir hayır işi için para yardımında bulunurum.					
5.İhtiyacı olan ya da benden isteyen bir yabancıya para veririm.					
6.Bir hayır işi için eşya ya da giysi bağışlarım.					
7.Bir hayır işi için gönüllü olarak çalışırım.					
8.Kan bağışlarım					
9.Bir yabancıya eşyalarını taşımasında yardım ederim (ör.Kitap,koli vb.)					
10.Bir yabancı için asansörün kapısını açık tutarak bekletirim.					
11.Bir sırada (örneğin, fotokopi makinesi, market vs.) başkasının önüme geçmesine izin veririm.					
12.Bir yabancıyı arabamla bir yere götürürüm.					
13.Bir bankada ya da markette satış sorumlusu benden daha az ücret aldığında onu uyarırım.					
14.İyi tanımadığım bir komşuma benim için değeri olan bir şeyi ödünç veririm (ör., tabak, araç gereç vs.).					
15.Hayır işi için satılan kart vb. ürünleri iyi bir neden için olduğu düşüncesiyle satın alırım					
16.Ondan iyi olduğum konularda çok da yakın olmadığım bir okul arkadaşına ödevini yapmasına yardım ederim.					

17.Benden istemese bile komşumun evcil hayvanına ya da çocuğuna karşılık beklemeden bakıveririm.					
18.Yaşlı ya da engelli bir yabancıya caddeyi karşıdan karşıya geçmesi için yardım teklif ederim.					
19.Otobüs ya da metroda ayakta duran bir yabancıya yerimi vermeyi teklif ederim.					
20.Bir tanıdığa evini taşımasında yardım ederim.					

